

TALLINNA TEHNIKAÜLIKOOL

Majandusteaduskond

Ärikorralduse instituut

Karl-Erik Karelson

KESKKONNAARVESTUSE JA ARUANDLUSE ARENG

NASDAQ OMX BALTI ETTEVÕTETE NÄITEL

Bakalaureusetöö

Juhendaja: dotsent Natalja Gurvitš

Tallinn 2017

Olen koostanud töö iseseisvalt.

Töö koostamisel kasutatud kõikidele teiste autorite töödele, olulistele seisukohtadele ja andmetele on viidatud.

Karl-Erik Karelson.....

(allkiri, kuupäev)

Üliõpilase kood: 142348

Üliõpilase e-posti aadress: karlerikkarelson@gmail.com

Juhendaja : dotsent Natalja Gurvitš:

Töö vastab bakalaureusetööle esitatud nõuetele

.....

(allkiri, kuupäev)

Kaitsmiskomisjoni esimees:

Lubatud kaitsmisele:

.....

(ametikoht, nimi, allkiri, kuupäev)

SISUKORD

ABSTRAKT.....	4
SISSEJUHATUS.....	5
LÜHENDITE LOETELU.....	7
1. KESKKONNAARVESTUSE OLEMUS.....	8
1.1. Keskkonnaarvestuse tekkelugu.....	8
1.2. Keskkonnaarvestus aastatel 1990-1999.....	12
1.2.1. Keskkonna ja arengu integreerimine poliitika-, planeerimis- ja juhtimistasanditel.....	14
1.2.2. Efektivse õigusliku ja reguleeriva raamistiku tagamine.....	15
1.2.3. Majanduslike instrumentide ja turu efektiivne kasutamine.....	16
1.2.4. Integreeritud keskkonna- ja majandusarvestuse süsteemi loomine.....	17
1.3. Keskkonnaarvestus aastatel 2000-2009.....	18
1.4. Keskkonnaarvestus Eestis.....	20
1.5. Keskkonnaarvestus aastatel 2010-2014.....	25
2. UURING.....	27
2.1. Olympic Entertainment Group.....	29
2.2. Olainfarm.....	30
2.3. Silvano Fashion Group.....	30
2.4. Apranga Group.....	32
2.5. Energijos Skirstymo Operatorius.....	32
2.6. Tallinna Kaubamaja Grupp.....	33
2.7. Tallink Grupp.....	34
2.8. Šiaulių Bankas	34
3. TULEMUSTE ANALÜÜS JA JÄRELDUSED.....	36
KOKKUVÕTE.....	39
SUMMARY.....	41
VIIDATUD ALLIKAD.....	43
LISAD.....	46
Lisa 1. 1972. aasta ÜRO keskkonnakonverentsi põhimõtted	46

ABSTRAKT

Töö pealkiri: „Keskkonnaarvestuse ja aruandluse areng Nasdaq OMX Balti ettevõtete näitel“.

Bakalaureusetöö eesmärk on välja selgitada keskkonnaarvestuse ja keskkonnuaruandluse areng analüüsis Nasdaq OMX Balti börsi kaheksa aktiivseima ettevõtte 2013.-2016. aasta majandusaasta aruandeid. Eesmärgi täitmiseks tuuakse välja tähtsaimad keskkonnaarvestusega seotud sündmused ja programmid. Muuhulgas käsitletakse Euroopas keskkonnaarvestusega tegutsevaid organisatsioone ning kirjeldatakse hetkel kasutusel olevaid süsteeme ja rahvusvahelisi põhimõtteid, millele tuginedes koostatakse keskkonnapoliitikaid üle maailma.

Teema on aktuaalne, kuna rahvusvaheline eesmärk on soodustada jätkusuutlikku arengut, mistõttu tuleb kontrollida loodusressursside kasutust, et säilitada looduslik mitmekesisus ja riikide arenguvõime. Valdkonna arengule on kõige rohkem kaasa aitanud ÜRO ja Euroopa Komisjoni konverentsid, mille tulemusena on töötatud välja üle maailma kasutusel olevaid arengukavasid. Ka Eestis on riikliku programmina 2005. aastast kasutusel Säästev Eesti 21, mis määrab eesmärgid kuni 2030. aastani.

Töö käigus selgus, et majandusaasta aruannetes kajastatakse keskkonnajuhtimist ja säästvat arengut järjest detailsemalt. Aruannete põhjal saab järeldada, et ettevõtted tunnetavad tänu muutunud prioriteetidele varasemast rohkem enda keskkonnamõju ning tegutsevad selle nimel, et negatiivset mõju vähendada. Võttes arvesse rahvusvaheliste poliitikate suunda ja Euroopa Liidu hoiakuid, võib eeldada, et praegused arengud jätkuvad ka tulevikus.

Võtmesõnad: keskkonnaarvestus, säästev areng, Nasdaq OMX Baltic, Agenda 21, Säästev Eesti 21, keskkonnajuhtimine.

SISSEJUHATUS

Euroopas toimuvad keskkonnaarvestuse alased diskussioonid peamiselt eesmärgiga integreerida omavahel keskkonna, majanduse ja ühiskonna areng. Selle nimel on korraldatud mitmeid rahvusvahelisi konverentse, millest tähtsaim on Rio de Janeiro arengukonverents, kus lepiti kokku maailma riikide edasised arengusuunad saavutamaks jätkusuutlik ühiskond.

Eestis on rahvusvaheliste kokkulepete tulemusena alates 2005. aastast kasutusel Säästev Eesti 21 arengukava, millega määratakse neli peamist eesmärki ja elluviimise viisid kuni 2030. aastani. Kuigi 2017. aasta seisuga on Eestis vaid kuus EMAS registreeringuga asutust, teeb keskkonnaministeerium tööd selle nimel, et muuta keskkonnajuhtimissüsteemide kasutus standardiks kõigis riigiasutustes.

Keskkonnaarvestuse ja keskkonnajuhtimise aktuaalsus avalikus ja erasektoris on kasvanud ka seoses teiste programmidega ja tegevuskavadega, mille siht on soodustada keskkonnajuhtimispõhimõtete- ja süsteemide kasutuselevõttu. Riiklikele pingutustele on kaasa aitanud avaliku teadlikkuse kasv ning kestvad keskkonnaprobleemid, mis motiveerivad ühiskonda, sealhulgas ka ettevõtteid, oma ökoloogilist jalajälge vähendama.

Autor püstitas töö jaoks järgnevad uurimisküsimused: millised on olulisemad keskkonnaarvestuse arengut mõjutanud konverentsid ja projektid Euroopa Liidus jaoks? Millised kokkulepped, seadused ja süsteemid reguleerivad valdkonda Euroopas? Kas rahvusvaheline keskkonnapoliitika on mõjutanud börsiettevõtete aruandlust?

Bakalaureusetöö eesmärk on Nasdaq OMX Balti börsi kaheksa aktiivseima ettevõtte 2013.-2016. aasta majandusaasta aruannete näitel analüüsida keskkonnaarvestuse ja keskkonnajuhtimise arengut. Uurimisküsimustele vastamiseks ja eesmärgi täitmiseks töötati läbi tähtsaimate konverentside ja kohtumistega seotud dokumente, tutvuti kasutusel olevate arengukavade, süsteemide ja standarditega ning kaheksa börsiettevõtte ingliskeelsete majandusaasta aruannetega.

Esimeses peatükis kirjeldatakse keskkonnaarvestuse mõistet ja olemust. Valdkonna paremaks mõistmiseks on toodud välja põhilised arengud alates valdkonna tekkest. Lisaks esitatakse põhjalik ülevaade Rio de Janeiro arengukonverentsil vastu võetud tegevuskavast

ning tuuakse välja punktid, mis aitasid kaasa keskkonnaarvestuse arengule ja valdkonna ühtsustumisele. Samuti käsitletakse konverentsi tulemusena välja töötatud Integreeritud keskkonna- ja majandusarvestuse süsteemi ning tuuakse välja peamised Euroopas kasutusel olevad keskkonnajuhtimissüsteemid ja Euroopa keskkonnapoliitika arengut mõjutanud sündmused. Muuhulgas antakse ülevaade ka Eesti keskkonnaarvestuse olukorrast ning Eestis kasutusel olevatest arengukavadest

Teises peatükis kirjeldatakse läbiviidud analüüsi põhimõtteid ja eesmärke koos ettevõtete lühitutvustuse ja iseloomustusega. Lisaks sellele käsitletakse erinevates alapeatükkides kaheksa börsiettevõtte majandusaasta aruandeid alates 2013. kuni 2016. aastani, kus tuuakse välja olulisemad keskkonnajuhtimise ja keskkonnaarvestusega seotud tegevused ja arengud.

Kolmandas peatükis on kokkuvõtte analüüsi tulemustest, kus tuuakse välja kõige rohkem ja vähem muudatusi teinud ettevõtted koos põhjenduste ja järeldustega. Samuti pakutakse välja edasisi arenguid.

LÜHENDITE LOETELU

EDP - keskkondlikult kohandatud sisemajanduse produkt

EMAS – Euroopa keskkonnajuhtimis- ja keskkonnaauditeerimissüsteem

IISD – Rahvusvaheline jätkusuutliku arengu instituut

ISO – Rahvusvahelise standardimisorganisatsioon

SDS – säästva arengu strateegia

SEEA – Integreeritud keskkonna- ja majandusarvestuse süsteem

SIGMA – Sustainability – Integrated Guidelines for Management

SNA – Riiklike kontode süsteem

SKP – sisemajanduse koguprodukt

WCED - Ülemaailmne keskkonna- ja arengukomisjon

ÜRO – Ühinenud Rahvaste Organisatsioon

1. KESKKONNAARVESTUSE ARENG

Keskkonnaarvestuse mõiste, nagu valdkond ise, on laiapõhjaline ning konkreetsemalt määratlemata. Keskkonnaarvestuse (*environmental accounting*) asemel on inglise keeles kasutusel teisedki mõisted, näiteks *green accounting*, *sustainable accounting*, *social accounting* ja *environmental management accounting*, mida on aastate jooksul üritatud mitmel moel defineerida. Käesoleva töö raames sobib valdkonna tähenduse selgitamiseks järgnev definitsioon - keskkonnaarvestus (*environmental accounting*) on raamatupidamise haru, mis hõlmab tegevusi, meetmeid ja süsteeme, mis registreerivad, analüüsivad ja avalikustavad määratletud majandussüsteemi keskkonnaprobleeme või keskkonnategevuse majanduslikku mõju (Klauson 2015, 10).

Säästev ehk jätkusuutlik areng on mõiste, millel on tihed seos keskkonnaarvestusega alates valdkonna algusajast. Säästvat arengut mainiti esimest korda 1973. aastal koostatud Brundtlandi raportis, kus defineeriti mõiste järgmiselt: "Jätkusuutlik areng on niisugune praeguse põlvkonna vajaduste rahuldamine, mis ei tee seda tulevaste põlvkondade vajaduste rahuldamise arvelt". Jätkusuutlik areng sisaldab endas kaht põhimõtet: arvesse tuleb võtta inimeste vajadusi, kuid vajaduste rahuldamisel peab arvestama tehnoloogilise ja sotsiaalse mõjuga loodusele (Sustainable Development).

1.1. Keskkonnaarvestuse tekkelugu

Keskkonnaarvestuse alguseks võib pidada 1970ndaid, mil erinevates Euroopa riikides, nagu Holland, Norra ja Prantsusmaa, hakati erinevatest põhjustest tingituna loodus- ning kultuuriväärtuste üle arvet pidama. Norras sai keskkonnaarvestus alguse, kuna teadlased tundsid muret loodusvarude jätkusuutliku kasutamise pärast. Kuna Norras mängivad loodusressursid majanduse jaoks märkimisväärset rolli, hakati nende säilitamiseks jälgima metsa-, kala-, energia- ja maavarusid. Ka Hollandis pöörati tähelepanu keskkonnaarvestusele peamiselt seetõttu, et riik soovis tagada loodusvarade jätkusuutlikkuse. Majandusteadlane

Roefie Hunting töötas välja riikliku maksu, mis võttis arvesse majandustegevuse käigus kasutatud loodusvarude vähenemist. Selle süsteemi põhjal töötati välja riiklik kontode maatriks ning sarnast lähenemist keskkonnaarvestusele kasutavad nüüd ka teised Euroopa riigid ja Eurostat. Prantsusmaal loodi 1980ndatel erinevad keskkonnakontod, mille eesmärk oli pidada arvet nii looduslike, kultuuriliste ja ajalooliste ressursside kui ka piirkondade ja inimeste üle. Nimetatud süsteemi ei võetud selle keerukuse pärast täielikult kasutusele, küll aga oldi säästva mõtteviisiga eeskujuks teistele riikidele (Hecht 2007, 7-8).

Alates 1970ndatest on ka teised huvigrupid pööranud tähelepanu erinevatele inimkonna ja koduplaneedi jätkusuutlikkust ohustavatele teguritele, näiteks kliimasoojenemine, rahvaarvu kiirenev kasv, loodusvarude piiratus, reostuse suurenemine ja sellest tulenev negatiivne mõju inimeste tervisele. Avalik huvi ja surve tekitas viivitamatu vajaduse muudatusteks nii tootmisprotsesside poolel kui ka majandusarvestuses. 1970ndatest alates hakati üksikutes organisatsioonides kasutusele võtma keskkonnaarvestuse meetmeid, mis aitasid paremini heaolu ja keskkonnamõju mõõta. Nende meetmete nõrkuseks oli see, et nad ei olnud seotud juba olemasolevate riiklike kontodega, mistõttu oli nende defineerimine, klassifitseerimine ning hindamine ebahühtlane ja –täpne (Bartelmus 2013, 887).

Esimesed keskkonnakontod loodi raamatupidajate poolt, kes olid väga hästi kursis Riiklike kontode süsteemiga (System of National Accounts ehk SNA), kuid omasid vähem teadmisi majandusteooriast ja keskkonnakaitsjate vaatepunktidest. Riiklike kontode süsteem on rahvusvaheline standardsüsteem raamatupidamiskontode jaoks, mille esimene standard väljastati 1953. aastal ja värskem uuendatud käsiraamat anti välja 2008. aastal. Kuna keskkonnaarvestus on algusest peale olnud tihedalt seotud SNA-ga, on alates esimeste keskkonnakontode loomisest välja toodud põhjusi, miks ei sobi mitmed Riiklike kontode süsteemi põhimõtted rakendamiseks keskkonnaarvestuses. Keskkonnaeksperdid on kriitilised, et süsteemis kasutatakse SKP-d sotsiaalse heaolu näitajana, kuigi algselt loodi see majandustegevuse iseloomustamiseks. Lisaks on mainitud, et keskkonnakontod ei näita majandustegevusest tulenevat kahju keskkonnale (Hecht 2007, 5) (System of National ...).

1972. aastal toimus Stockholmis esimene suurem Ühendatud Rahvaste Organisatsiooni (ÜRO) keskkonnakonverents, mille eesmärk oli soodustada inimeste elukeskkonda kaitsvate ja parendavate seaduste loomist ning ennetada keskkonnakahjusid. Kohtumise lõpuks lepiti kokku 26 põhimõtet (Lisa 1) (Declaration of the United Nations ...).

Stockholmi konverentsil võeti esmakordselt kasutusele mõiste „jätkusuutlik areng“, mistõttu võib seda pidada murdehetkeks keskkonnaarvestuse ja rahvusvahelise keskkonnapoliitika arengus. Ühtlasi asutati konverentsi tulemusena esimesed riiklikud keskkonnaagentuurid ja loodi ÜRO keskkonnaprogramm (United Nations Conference...). Samal aastal toimus Pariisis Euroopa Nõukogu kohtumine, kus käsitleti lisaks keskkonnaprobleemidele ka rahanduse, tööstuse, arenguabi ja kaubandusega seotud teemasid. Pariisi kohtumise raames määratleti vajadus ühise keskkonnaprogrammi järgi ning 1973. aasta novembris lepiti kokku esimene Euroopa Komisjoni poolt väljastatav keskkonnategevuse programm, mis määras ühised seaduseelnõud ja eesmärgid järgnevas seitsmeks aastaks. Esimese programmi kolm peamist eesmärki olid vähendada ja ennetada keskkonnakahjusid, säilitada keskkonna tasakaal ja kasutada loodusvarasid mõistlikult (EU Environmental Policies...). Teisel programmil (1977-1981) oli sama eesmärk, aga seekord toodi välja rohkem probleeme, mis vajavad tegelemist. Esimesed keskkonnakaitsega seotud tegevuskavad lähenesid probleemidele võrdlemisi pealiskaudselt. Selleks, et loodusvarasid ja ökosüsteemi säilitada, tuli töötada välja konkreetsem programm, mis ühendaks omavahel majanduse, keskkonna ja teised olulised aspektid. Selle eesmärgiga loodi 1983. aastal Ülemaailmne keskkonna- ja arengukomisjon (WCED), millel oli neli peamist ülesannet:

- 1) koostada pikaajalisi strateegiaid, et tagada maailma jätkusuutlik areng alates 2000. aastast;
- 2) pakkuda välja ideid, kuidas suurendada koostööd erinevates arenguetappides olevate riikide vahel, et lahendada koos keskkonnaprobleeme;
- 3) teha ettepanekuid keskkonnaprobleemide efektiivsemaks lahendamiseks;
- 4) pakkuda abi keskkonnaküsimuste defineerimisel ja lahenduste väljatöötamisel ning koostada vastav tegevuskava järgnevateks aastakümneteks (Report of the...).

1987. aastal väljastati esimene juriidiline dokument, mille alusel sai hakata looma ühtset keskkonnapõhimõtete kogumit eesmärgiga tagada keskkonna kvaliteet, elanike tervis ja loodusressursside mõistlik kasutus (Environment policy...). Eelnevast võib järeldada, et keskkonnaarvestuse esimestel elukümnenditel olid riiklikul tasandil valdkonna tekke põhjuseks peamiselt riikide soov tagada loodus- ja sotsiaalse ressursi jätkusuutlikkus. Tänapäeval suunavad keskkonnaarvestuse arengut lisaks eelmainitule ka uued tegurid.

Infoühiskonna teke, tootmisprotsesside areng ning globaliseerumine on toonud endaga kaasa seninägematuid võimalusi ja probleeme. Seoses inimeste teadlikkuse suurenemisega on

elukeskkonna säästmine järjest rohkem kõlapinda leidnud. Aktuaalsuse kasvust tingituna tuleb nii riikidel kui ka ettevõtetal keskkonnaarvestuse meetodite kasutamisel arvestada lisaks majanduslikele huvidele ka sotsiaalse vastutustundlikkuse aspektiga. Keskkonna suhtes hoolimatu majandustegevus on mitmesugustele uuringutele ja analüüsidele tuginevaid rohelise mõtteviisi pooldajaid ajendanud üha kõvemal häälel rääkima sellistest nähtustest nagu:

- 1) üldine kliima soojenemine. Esiteks sagenevad ilmamuutustest tingitud üleujutused, tormid ja muud anomaaliad ning teiseks raskeneb puhta magevee kättesaadavus nii põllumajanduses kui tavatarbimises;
- 2) suurenev rahvaarv. Kasv leiab aset eeskätt arengumaades, kuid toob tervikuna kaasa vajaduse suurendada nii ressursside (eeskätt puhta vee) kättesaadavust kui ka energia ja toiduainete tootmist;
- 3) hindade tõus, mis suuresti tuleneb tooraine piiratudusest. Fossiilkütustel põhinevas energiatootmises on muutunud käegakatsutavaks asjaolu, et toorainet ei ole lõputult. Energia hind tõuseb, mis viib omakorda hinnatõusule kõikvõimalikes lõpptoodetes;
- 4) innovatsioon ja arendus. Tulenevalt tooraine piiratudusest ja hindade tõusust tekib vajadus tõsta tootlikkust, leida ja arendada uusi tehnoloogiaid, sealhulgas näiteks taastuvenergiaallikate kasutuselevõtuks;
- 5) keskkonna väärtustamine vaba aja veetmise võimaluse pakkujana. Perelele ja sõpruskondadele meeldib üha enam aega veeta looduses (Roheline majandus...).

Eeltoodust nähtub, et tänapäeval on keskkonnaarvestuse valdkond mitmetahulisem. Endiselt pööratakse tähelepanu kliimamuutusele, kuid lisandunud on sotsiaalseid aspekte. Seetõttu tuleb arvestada erinevate huvirühmade ootuste ja soovidega, et tagada kõigi osapoolte rahulolu ja riikide jätkusuutlikkus, nii looduslik, majanduslik kui ka sotsiaalne.

1.2. Keskkonnaarvestus aastatel 1990-1999

1990ndatel kogus keskkonnaarvestus tuntuks nii ettevõtete seas kui riiklikul tasandil. Sellel perioodil hakati välja töötama konkreetsemaid keskkonnaarvestuse ja sotsiaalse raamatupidamise meetodeid, mida saaks kasutada kõik maailma riigid ning rohkem pöörati tähelepanu inimarengule, rahvusvahelisele koostööle ja innovatiivsele arendustegevusele. 1990. aastal asutati Rahvusvaheline jätkusuutliku arengu instituut (IISD), mittetulundusühing, kelle eesmärgiks on pakkuda välja praktilisi viise, kuidas paremini integreerida keskkonna- ja sotsiaalteemasid riikide majandusega. Algselt keskendus organisatsioon vaid Ameerika Ühendriikidele, kuid nüüdseks asub üks kontoritest ka Genfis ning instituut tegeleb rohkem kui 70 riigis (Our Mission).

Keskkonnaarvestust reguleerivate standardite hulgas kerkis üheks tähtsaimaks ISO14000 standardite kogum, mille töötas välja ISO (International Organization for Standardization), ehk Rahvusvaheline Standardimisorganisatsioon. ISO on tegevusaja jooksul väljastanud üle 21000 standardi. Pärast ISO9000 kvaliteedijuhtimisstandardite edu ja laialdast kasutuselevõttu töötas standardiorganisatsioon välja keskkonnaarvestuse alase nõudekogumi, mille eesmärgiks oli luua kindlad kriteeriumid keskkonnajuhtimissüsteemile (ISO14000 – Environmental Management...).

1996. aastal väljastatud ISO14000 on rahvusvaheline keskkonnajuhtimise standardite, juhiste ja raportite kogum, mille põhiline eesmärk on täpsustada nõudeid keskkonnapoliitika kehtestamiseks. Standardid aitavad määrata toodete või teenuste mõju keskkonnale, planeerida keskkonnavalaseid eesmärke, rakendada programme eesmärkide täitmiseks ja pakkuda ülevaadet organisatsiooni tegevusest. Kogumi esimene versioon koostati selle tõttu, et tööstusettevõtete hulgas oli vajadus keskkonnakoormuste standardiseerimise järgi. Vajadus tulenes erinevate huvigruppide, sealhulgas tarbijate, investorite, töötajate ja valitsuste survest keskkonnamõjude vähendamiseks (What is ISO14000...).

Kuna nõudekogum koosneb erinevatest dokumentidest, mis käsitlevad laiapõhjalist valdkonda, on see üks tunnustatumaid standardeid maailmas. Seda saavad kasutada organisatsioonid kõigis sektorites ja tegevusvaldkondades. ISO14000 standardid jagunevad kuude kategooriasse:

- 1) keskkonnajuhtimise süsteemid;
- 2) keskkonna auditeerimine;
- 3) keskkonna kasutamise hindamine;

- 4) keskkonna märgistamine;
- 5) elutsükli hindamine;
- 6) keskkonnaaspektid tootestandardites.

Iga standard sisaldab omakorda kahte kogumit: nõuetekogumid ning juhiste kogumid. Nõuetekogumites leiab detailset teavet selle kohta, kuidas standardeid täita, juhiste kogumites on kirjeldavad dokumendid, mis sisaldavad vaid juhendavat teavet (Campbell, Byington 1998, 108).

Värskeim nõudekogum väljastati 2015. aastal ja selle nimetus on ISO14001:2015. Eelnevalt oli kasutusel ISO14001:2004 kogum. Võrreldes varasemaga on uues standardis rohkem pööratud tähelepanu juhtimisele ja keskkonnakahju ennetamisele. Lisaks sisaldab uuendatud kogumis infot kommunikatsioonistrateegiate kohta ning keskkonnajuhtimine on rohkem seotud organisatsiooni strateegilise planeerimise protsessidega (What is ISO14001:2015...).

Euroopa keskkonnajuhtimis- ja auditeerimissüsteem ehk EMAS on teine tunnustatud keskkonnajuhtimise instrument, mille eesmärk on aidata organisatsioonidel hinnata, raporteerida ja parandada nende mõju keskkonnale. Esmakordselt võeti see süsteem kasutusele 1993. aastal. Kui alguses oli see mõeldud vaid tööstusettevõtetele, siis nüüd on ka see süsteem kasutatav kõigis sektorites ja seda on võimalik rakendada üle maailma. EMAS-i peamised märksõnad on tulemuslikkus, usaldusväarsus ja läbipaistvus. EMAS toetab organisatsioone, et leida parim viis nende keskkonnavalase tulemuslikkuse parandamiseks. Usaldusväarsust suurendab see, et EMAS-i registreerimisprotsessi sõltumatus garanteerib asutuseväline organisatsioon. Kuna organisatsioonide keskkonnavalase tulemuslikkusega seotud andmed on avalikud, muudab see süsteemi töö läbipaistvamaks (What is EMAS). Eestis on 2016. aasta seisuga EMAS registreeringuga ettevõtteid 6 ja asupaiku 52. Asupaik tähendab seda, et EMAS registreeringuga organisatsioonil võib olla mitu tegevuskohta (Reports & Statistics 2017).

20. sajandi viimase kümnendi kõige olulisemaks sündmuseks võib keskkonnavarvestuse vaatepunktist pidada 1992. aastal peetud ÜRO Rio de Janeiro Keskkonna- ja Arengukonverentsi, mille väljundiks oli maailma jätkusuutlikkuse programm Agenda 21. Programmi sisu sarnaneb 1987. aastal koostatud keskkonna- ja arengukomisjoni (WCED) raportiga, kuid struktureemise ja sõnastuse juures peeti silmas, et koostatav dokument sobiks varasemate tegevuskavadega võrreldes laiemale lugejaskonnale ja

erinevatesse kultuuridesse. Agenda 21 peatükk 8 käsitleb nelja valdkonda, mis on tagantjärele vaadates panustanud oluliselt keskkonnaarvestuse arengusse.

1.2.1. Keskkonna ja arengu integreerimine poliitika-, planeerimis- ja juhtimistasanditel.

Enne Rio de Janeiro konverentsi olid paljudes riikides nimetatud tasanditel otsuseid vastu võttes majanduslikud, sotsiaalsed ja keskkondlikud faktorid eraldatud, mis jättis poliitiliste ja majanduslike otsuste tegemisel keskkonnamõtjude tähtsuse tagaplaanile. Agenda 21 peatükk 8 esimese arutelu teema eesmärgiks oli lisaks keskkonnamõtjude esiletõstmisele soodustada kohalike valitsuste, tööstusettevõtete, teaduse, keskkonnakaitsjate ja avalikkuse vahelist diskussiooni, et tulemuslikumalt keskkonna ja arengu valdkonnale läheneda.

Eelneva saavutamiseks pakuti välja neli eesmärki:

- vaadata üle senised majandus-, ja keskkonnapoliitikad, -strateegiad ja -plaanid, et soodustada keskkonna ja arenguga seotud arutelude integreerumist;
- tugevdada ühiskondlikke struktuure, mis omakorda aitab integreerida keskkonna- ning arenguküsimusi;
- luua või täiendada viise, kuidas kaasata eraisikuid, grupe ja organisatsioone otsustusprotsessidesse;
- luua sisepoliitika protseduurid, mis toetaksid keskkonnateemade ühildamist üldise arenguga.

Selleks, et eesmäärke täita, töötati arengukonverentsi raames välja vastav tegevuskava:

- parandada otsustusprotsesse;
- parandada planeerimis- ja juhtimissüsteeme;
- koguda andmeid ja informatsiooni;
- võtta kasutusele riiklik jätkusuutliku arengu strateegia.

Nimetatud tegevuste abil taheti pöörata senisest rohkem tähelepanu keskkonnaprobleemidele ning eeldati, et reformid riiklikul tasandil suudavad ka ettevõtete hoiakuid ümber kujundada

1.2.2. Efektiivse õigusliku ja reguleeriva raamistiku tagamine

Seadused ja regulatsioonid on keskkonna- ja arengupoliitika elluviimisel ühed tähtsaimad abivahendid. 1992. aastal kasvas juriidiliste dokumentide arv järjepidevalt, aga seadused ei olnud tihti terviklikud ning nende elluviimiseks ei nähtud piisavalt vaeva. Kuigi seadused vajasisid uuendamist kõigis riikides, olid kõige kehvemas olukorras arengumaad. Selleks, et riiklikul tasandil ühildada keskkonnateemad ja üldine areng, tuleks võtta kasutusele seadused, mis tuginevad sotsiaalsetele, majanduslikele ja keskkondlikele põhimõtetele. Samuti on oluline arendada meetmeid, et kontrollida seaduste ja reeglite täitmist. Selle saavutamiseks toodi välja kolm eesmärki:

- levitada informatsiooni keskkonna ja arengu valdkonnas toimuvate õiguslike uuenduste kohta, et soodustada laialdasemat kasutust ja parandada teadmisi erinevatel haldusüksuste tasanditel;
- toetada abivajavaid riike juriidilise raamistiku uuendamisel ja tugevdamisel nii, et see arvestaks ka sotsiaalsete väärtuste ja taristutega;
- toetada seaduste täitmist kontrollivate programmide kasutuselevõttu erinevatel haldusüksuste tasanditel.

Eesmärkide täitmiseks pakuti välja järgnevad tegevused:

- teha seadused ja eeskirjad efektiivsemaks;
- töötada välja juriidilised ja administratiivsed protseduurid;
- pakkuda õiguslikku tuge ja tugiteenuseid;
- luua jätkusuutliku arengu seadustiku jaoks väljaõppevõrgustik;
- arendada riiklikke programme, mis aitaks kontrollida jätkusuutliku arengu seaduste täitmist.

Enne Rio de Janeiro arengukonverentsi ei oldud sellisel viisil rahvusvahelisel tasandil keskkonnaseaduste kujundamist käsitletud. Väljatöötamisel olevad seadused ja regulatsioonid pidid soodustama ka ettevõtetesest keskkonnaaruandlust ja seeläbi aitama kaasa keskkonnaarvestuse arengule.

1.2.3. Majanduslike instrumentide ja turu efektiivne kasutamine

Keskkonnaseadused ja -eeskirjad on olulised, kuid need üksi ei suuda lahendada kõigi jätkusuutliku arenguga seotud probleeme. Hinnad, turud ja valitsuste rahandus- ja majanduspoliitikad mängivad samuti olulist rolli inimeste hoiakute kujundamisel. Juba arengukonverentsile eelnenud aastate jooksul kasutasid nii tööstuslikud riigid kui ka mitmed Kesk- ja Ida-Euroopa riigid keskkonna säästmiseks majanduslikke meetodeid, näiteks saastemakse. Seetõttu jõuti järeldusele, et majanduslike meetmete laialdasem kasutuselevõtt loodava arengupoliitika raames võib toetada ja soodustada teiste eesmärkide täideviimist. Majanduslike instrumentide efektiivse kasutamise eesmärgi saavutamiseks loodeti järgnevad sihid:

- panna tootjad ja tarbijad otsuste tegemisel ka keskkonnakuludega arvestama, et inimesed ei mõtleks loodusest kui tasuta hüvest;
- integreerida sotsiaalsed ja keskkonnakulud majanduslike tegevustega, et hinnad peegeldaks ressurside vähesust ja tegelikku väärtust, mis omakorda aitaks vältida loodusvarade ammendamist;
- võimalusel kasutada majanduspoliitika koostamisel turupõhimõtteid, mis aitaksid jõuda säästva arenguni.

Eesmärkide täitmiseks toodi välja loetelu võimalikest tegevustest:

- parandada või muuta olemasolevaid poliitikaid;
- valitsused peaksid koostöös ettevõtete ja tööstussektoriga uurima, kuidas saaks majanduslikke instrumente ja turgu efektiivselt kasutada;
- võtta arvesse arengumaade ja üleminekufaasis majandusega riikide olukorda;
- luua nimekiri majanduslike instrumentide ja turumehhanismide efektiivsest kasutusest;
- suurendada majanduslike instrumentide ja turu mõju teadlikkust;
- luua protsess, mis keskendub hinnastamisele;
- parandada arusaama jätkusuutlikust majandusest.

Arvati, et õigeid meetodeid kasutades võib selline majanduslik lähenemine suurendada võimekust tegeleda keskkonna- ja arenguprobleemidega - näiteks saastemaksudega saaks soodustada tehnoloogilist innovatsiooni ja mõjutada inimeste keskkondlikku käitumist.

1.2.4. Integreeritud keskkonna- ja majandusarvestuse süsteemi loomine

Jätkusuutlikkuse integreerimisel majandusega on oluline, et inimesed suudaksid paremini hinnata keskkonna rolli nii loodusliku kapitali allikana kui ka kausina, kuhu kogunevad kõik inimtegevuse tagajärjel tekkivad ülejäägid. Kuna jätkusuutlik areng hõlmab endas majanduslikke, sotsiaalseid ja keskkondlikke dimensioone, on oluline, et riiklik raamatupidamine ei mõõdaks vaid tooteid ja teenuseid, mille eest tasutakse traditsioonilisel viisil. Selle tõttu tuleks välja töötada ühtne raamistik, mis sisaldaks endas kõikide sotsiaalsete sektorite ja tegevuste panust, mida senistes riiklikes kontodes ei kajastata. Seda panust soovitati kajastada satelliitkontodel. Arutelu tulemusena tehti ettepanek võtta kõikides riikides kasutusele süsteem, mis integreeriks omavahel keskkondliku ja majandusliku raamatupidamise.

Agenda 21 neljandas punktis toodi välja vaid üks eesmärk – laiendada olemasolevaid riiklike kontode süsteeme, et integreerida raamatupidamisse ka keskkondlik ja sotsiaalne dimensioon. Selle tulemusena tekkivad süsteemid võiksid olla täienduseks senistele süsteemidele. Riiklikud raamatupidamisfirmad peaks tegema koostööd keskkonnastatistikute ning geograafia- ja loodusressursside spetsialistidega. Eesmärgi täitmiseks soovitati järgnevat tegevusi:

- tugevdada rahvusvahelist koostööd;
- ÜRO majandusliku ja sotsiaalse arengu osakond peaks koostöös teiste organisatsioonidega toetama jätkusuutliku arengu näitajate ning majandusliku ja sotsiaalse planeerimise kasutuselevõttu;
- tugevdada riiklikke raamatupidamissüsteeme;
- luua süsteemi hindamisprotsess;
- tõhustada teabe kogumist;
- tugevdada tehnilist koostööd;

Uelt süsteemilt eeldati muuhulgas, et see peaks keskkonnaarvestust senisest detailsemalt käsitlema, kuid põhinema varasemalt kasutusel olnud SNA süsteemil, et vältida suuremaid muudatusi algselt kasutusel olnud kontode juures. Vanade meetodite minimaalne muutmine teeb ka andmete võrdlemise lihtsamaks (United Nations Conference...).

Aasta pärast Rio arengukonverentsi esitleti ÜRO statistikakomisjoni juhtimisel loodud Integreeritud keskkonna- ja majandusarvestuse süsteemi (SEEA) käsiraamatut, mis sisaldas

rahvusvaheliselt tunnustatud mõisteid ja raamatupidamisreegleid, et luua riikide vahel võrreldavat keskkonnastatistikat ja tuua välja keskkonna seotust majandusega.

Väljastatud käsiraamat sisaldas esmakordselt süstemaatilist ja põhjalikku vastust keskkonnaekspertide kriitikale, mis puudutas SKP-d ja riiklikke kontosid. Samaaegselt väljastasid ÜRO statistikaosakond ja keskkonnaprogramm juhendi, mis sisaldas näidislehti ja tarkvara, et lihtsustada integreeritud süsteemi kasutuselevõttu kõigis liikmesriikides. Sellest hoolimata ei saanud 1993. aastal SEEA veel ÜRO statistikakomisjoni ametlikku heakskiitu. Süsteemi tutvustamisega loodeti soodustada rahvusvahelise diskussiooni tekkimist ja eksperimenterimist, mistõttu ei arvestatud seda algselt riikliku majandusarvestuse raamistiku komponendina. (Hecht 2007, 10) (Bartelmus 2013, 889).

1990ndate keskel tegelesid esialgse Integreeritud keskkonna- ja majandusarvestuse süsteemi täiendamise ja arengu organisatsiooni (OECD) liikmesriikide statistikud ja raamatupidajad, kellel oli eelnev keskkonnakontode ülesseadmise kogemus. 1997. aastal alustati ÜRO statistikaosakonna algatusel SEEA teise versiooni väljatöötamist. Tööprotsessi kaasati ka raamatupidajaid arengumaadest ning erinevate valdkondade spetsialiste. Süsteemi lõplik variant esitati ÜRO-le 2002. aastal ning üks aasta hiljem avalikustati see mustandivormis ka internetis. Täiendatud keskkonna- ja majandusarvestuse süsteem oli tihedalt seotud SNA-ga, mistõttu ei mõõtnud see heaolu ega turustamata keskkonnateenuseid. Kuigi süsteem tõi eraldi välja erinevad keskkonnakulud, ei mõõtnud see piisavalt majandustegevusest tuleneva keskkonnakahju väärtust (Hecht 2007, 11).

1.3. Keskkonnaarvestus aastatel 2000-2009

Euroopa Liidus tegeleb keskkonna- ja majandusarvestusega Eurostat, kes kogub liikmesriikide kohta andmeid, mida saab omavahel võrrelda. Eurostat varustab Euroopa Komisjoni ja teisi institutsioone statistikaga, mille põhjal rakendatakse rakendatakse uusi seadusi ja direktiive.

2000. aastal võeti Rio de Janeiro konverentsist ajendatuna Euroopa Liidus kasutusele ühtsed keskkonnakontod, mille eesmärgiks oli suunata ühiskonda jätkusuutliku arengu poole. Kontode abil sooviti töötada välja asja- ja ajakohased raamistikud ning poliitikad, mis võtaks arvesse majanduse seoseid keskkonnaga ning millele saaks tugineda otsustusprotsessides.

Euroopa Liidu keskkonnakontod on koostatud põhimõttel, et neid oleks võimalik võrrelda teiste rahvusvaheliselt kooskõlastatud keskkonna- ja majandusnäitajate ja muude standarditega (Environmental accounts – establishing ...) (Overview).

2000. aastal loodi ka ÜRO globaalne kompakt eesmärgiga suunata ettevõtteid üle maailma võtma kasutusele jätkusuutlikke ja sotsiaalselt vastutustundlikke poliitikaid. Algatuse põhimõtted käsitlesid nelja valdkonda: inimõigused, tööjõud, keskkond ja korruptsioon (UN Global Compact).

2001. aasta juunis kiideti Euroopa Liidu Nõukogu Göteborgi tippkohtumisel heaks Euroopa Liidu säästva arengu strateegia (SDS). Strateegia seab eesmärgid 30 aasta perspektiivis ning peamine sõnum on, et säästva arengu majanduslik, sotsiaalne ja keskkondlik mõõde peavad liikuma käsikäes ning vastastikku teineteist täiendama.

Euroopa Liidu laienemine, maailmapoliitikas toimunud arengud ning vajadus paremini seostada erinevaid valdkondlikke poliitikaid tingis Euroopa Liidu säästva arengu strateegia ümbervaatamise. Seega esitles Euroopa Komisjon 2005. aasta kevadel uusi juhtprintsiipe kandvat säästva arengu deklaratsiooni ning 2006 aasta juunis kiitis Ülemkogu heaks EL-i uuendatud "Säästva arengu strateegia aastateks 2005-2010". Peamiste väljakutsete osas keskendus strateegia järgmistele teemavaldkondadele (Millised on ELi ...):

- kliimamuutused ja puhas energia,
- säästev transport,
- säästev tarbimine ja tootmine,
- loodusressursside säilitamine ja haldamine,
- rahvatervis,
- sotsiaalne kaasatus, demograafia ja ränne,
- ülemaailmne vaesus ja säästva arengu alased väljakutsed.

2007. aasta oktoobris valmis komisjonil esimene säästva arengu raport ning tänaseks on koostatud viis jätkusuutlikku arengut käsitlevat aruannet.

1.4. Keskkonnaarvestus Eestis

Eestis on keskkonnaarvestus riiklikul tasandil kasutust leidnud alates 21. sajandi algusest, kui Agenda 21 tulemusena viidi kümne aasta jooksul läbi mitmeid valdkonda tutvustavaid projekte (Kivi 2015, 37-28). Eestis on keskkonnaarvestuse tähtsaks osaks 2005. aastal Riigikogus heakskiidetud Säästev Eesti 21, mis lähteülesande kohaselt on Eesti riigi ja ühiskonna arendamise strateegia 2030. aastani. Selle siht on ühendada globaalsest konkurentsist tulenevad edukuse nõuded säästva arengu põhimõtete ja Eesti traditsiooniliste väärtuste säilitamisega. SE21 keskendub jätkusuutlikkusele ning selle põhiülesanne on leida vastus küsimusele, mida tuleks teha, et tagada Eesti ühiskonna ja riigi edukas toimimine pikemas perspektiivis. Strateegia alusmaterjaliks olid teistes riikides välja kujunenud põhimõtted rahvuslike säästva arengu strateegiate koostamisel, Euroopa Liidu säästva arengu põhimõtted, Eestis juba koostatud arengukavad ja strateegiad, kaasaegsed ühiskonnateoreetilised käsitlused ning säästva arengu paradigma raames välja kujunenud mõisted ja lähenemised (Eesti säästva arengu...).

Säästev Eesti 21 raames on eksperdid pakkusid välja neli peamist arengueesmärki, et tagada riigi ja ühiskonna jätkusuutlikkus:

1. Eesti kultuuriruumi elujõulisus, mille komponentideks on Eesti kultuuriruumi ulatus, Eesti kultuuriruumi funktsionaalsus ning Eesti kultuuri ajaline pidevus ja plastilisus. 2030. aastaks soovitakse saavutada:

- Eesti rahvastikuolukorra stabiliseerumine 1-1,5 miljonile elanikule. Muuhulgas tuuakse välja, et Eesti võiks olla nooremale põlvkonnale eelistatud elu- ja tööpaik ning sinne elukeskkond oleks sobilik tööjõu impordiks;
- Eesti ja Euroopa kaksikidentiteedi kujunemine, mis tähendab, et eestlaseid aktsepteeritaks nii loomu- kui tegudepärast eurooplastena;
- Hääbumishirmu kadumine – kultuuri kohanemisvõime kasv, mis lihtsustab kultuurivaramu ülekannet järgnevatele põlvkondadele ja vähendab eksistentsiaalseid hirme;
- Virtuaalne eestlus, mida iseloomustab eesti kultuuri virtuaalkeskonda kolimine. Kasutusele soovitakse võtta elektroonilised arhiivid, muuseumid ja raamatukogud, tänu millele on informatsioon rahvusvaheliselt kättesaadav;

- Panustav globaliseerumine – eesmärgiks on levitada Eesti kogemust rahvus- ja globaalkultuuri sünteesimisel ja kasutada seda väljaspool Baltikumi.

Eesmärgi saavutamise põhimehhanismidena tuuakse välja haritus, refleksiivsus ehk eneseanalüüsivõime, kommunikatiivsus ja innovaativsus.

2. Heaolu kasv, mille komponendid on majanduslik jõukus, turvalisuse tase ja võimaluste mitmekesisus. 2030. aastaks soovitakse jõuda olukorrani, kus:

- Inimeste majanduslik jõukus ja elatustase on vähemalt 80% Euroopa Liidu liikmesriikide keskmisest. Samas peab potentsiaali jätkuma ka edasiseks arenguks, et tulevikus jõuda ka üle keskmise elatustaseme. Muuhulgas soovitakse vältida lihtsate ja odavate produktide tootmist ning loodusvarade odavat eksporti;
- Majandusareng toimub etapiliselt. Hetkel on Eesti areng orienteeritud peamiselt elatustaseme tõusule, kuid tulevikus peaks areng olema vähem majanduskeskne ja pöörama rohkem tähelepanu ökoloogilisele ning sotsiaalsele sidususele. Selle tulemusena muutuksid inimeste finantseerimiseelistused ja isiklikud käitumistavad;
- On loodud turvavõrk riskigruppidele, rahva tervis paraneb ja eluea pikkus on tõusnud 77-78 aastani. Turvalisuse osas soovitakse olla samal tasemel Põhja- ja Lääne-Euroopa riikidega.
- Suurel osal töötajatest on hägustunud vahejoon tööaja ja vaba aja vahel, millele aitaks kaasa loominguilisust nõudvate tööde osakaalu kasv ja vaba aja veetmise viiside laienemine. Linnakeskkondi peaks arendama mitmekülgsete ja atraktiivsetena ning Eestist peaks saama koht, kus vaba aja veetmine on ühendatud kaasaegse tootmise ja äriaga.

Eesmärgi saavutamise põhimehhanismidena tuuakse välja väliskeskkonnatrendidele ning Eestile sobivale majandus- ja tööhõivestruktuurile orienteerumine, võrgustumine, tehnoloogiline areng, haridussüsteemi kasutamine majanduse arengu alusena, institutsionaalne areng, materiaalse tarbimise vähendamine ja loodusvarade varundamine.

3. Sidus ühiskond, mille komponendid on sotsiaalne kaasatus, regionaalne tasakaal ja tugev kodanikuühiskond. 2030. aastaks soovitakse saavutada:

- Sotsiaalne kaasatus – ühiskonna kihistumine on vähenenud ja Eesti Gini indeks ei tohiks ületada EL riikide keskmist taset. Toimetulekuraskusega indiviidide

ja perede jaoks tuleks luua tugisüsteeme ja ühegi elanikkonnarühma sissetulekud ei tohiks jääda alla Euroopa Liidu toimetulekumiinimumi. Lisaks tuleks parandada mitte-eestlaste integreerimistaset;

- Regionaalne tasakaalustatus, et Tallinna ja ülejäänud Eestit iseloomustavad sotsiaalmajanduslikud näitajad oleksid lähedased. Tööpuuduse tase ei tohiks üheski regioonis ületada 8% ning tuleks luua elukestva õppe süsteem, mis pakuks tööalast täiendus- ja ümberõpet, et vähendada töötururiske;
- Tugev kodanikuühiskond, mille tulemusena kujuneks tugev kolmas sektor, kes osaleb poliitiliste otsuste kujundamisel. Kodanike osalusprotsent valimistel peaks olema vähemalt Euroopa Liidu keskmisel tasemel.

Eesmärgi saavutamise põhimehhanismidena on arengukavas välja toodud sihipärane eelarvepoliitika ja tõukefondide vahendite kasutamine, tööturupoliitika, sotsiaalpoliitika ning haldusreform ja partnerluspõhine otsustamine.

4. Ökoloogiline tasakaal, mille komponentideks on loodusvarade kasutamine viisil ja mahus, mis kindlustab ökoloogilise tasakaalu, saastumise vähendamine ja loodusliku mitmekesisuse ja looduslike alade säilitamine. 2030. aastaks soovitatakse jõuda olukorrani, kus:

- Eesti keskkonda hallatakse stabiilselt ja teadmispõhiselt. Tuleks luua ristkasutust võimaldavad loodusvarade riiklikud registrid ja korrastada vastav statistika. Toimub integreeritud planeerimine, mille aluseks on keskkonnatasakaalude arvestamine igas eluvaldkonnas. Läbi riigiasutuste ja huvigruppide vahelise koostöö peaks riik toetama keskkonnahoidlike tehnoloogiate eelisarendamist. Loodusressursside kasutuselevõtmisele peab eelnema optimaalse kasutamise analüüs, et saada suurimat majanduslikku tulu ning vältida pöördumatuid kahjusid ja raiskamist. Samuti tuleks tõsta keskkonnasõbraliku transpordi osakaalu, parandada olmeprügi sorteerimise süsteemi ning kehtestada kõrgemad saastetasud;
- Keskkonnakasutuse väärtushinnangud lähtuvad eelkõige ökoloogiliselt tasakaalustatud elukeskkonna säilitamise vajadusest. Maastike planeerimisel tuleks võtta arvesse, et regionaalselt toimiksid looduslike maastikke tasakaalustavad mehhanismid. On juurutatud printsiip, mis ei lubaks toimida keskkonnakasutuses riski piiril. Riik soosib traditsiooniliste maakasutusviiside

arengut regionaalpoliitika kaudu ning vastavalt tehnoloogia arengule võib muuta teatud ressursside kasutust ja haldamisviise;

- Eesti on vääriline osaleja globaalsetes ökoloogilistes arengutes. Eesti osaleb põhilistes rahvusvahelistes konvetsioonides ja on aktiivne Läänemere regiooni keskkonnaseisundi säilitamise ja parandamise meetmete rakendamises. Lisaks tuleks luua Eestist pärit ja piiriülese saaste bilanss-andmebaas, millele vastavalt toimuks saastemaksude ümberarvutamine ja uute määrade kehtestamine. Vähendada tuleb saasteainete, sealhulgas pakendite, osakaalu toodetud materiaalses väärtustes.

Eesmärgi saavutamise põhimehhanismidena tuuakse välja hariduse, tehnoloogilise innovatsiooni ja ökopoliitika.

2016. aasta novembris avalikustati Eesti säästva arengu strateegia „Säästev Eesti 21“ aja- ja asjakohasuse analüüs, mille ülesandeks oli:

- välja selgitada olulisemad Eestit mõjutavad globaalsed ja piirkondlikud arengutrendid SE21 kontekstis ning määrata kindlaks Eesti säästva arengu suhteline asend arengurajal rahvusvahelises võrdluses;
- analüüsida SE21 eesmärkide, esitatud arengumõjurite, eesmärgi saavutamise põhimehhanismide ja tegevussuundade aja- ja asjakohasust kindlaksmääratud arengutrendide, rahvusvaheliste võrdluste ja tegevuskava 2030 eesmärkide valguses;
- analüüsida SE21 indikaatorite ja Eesti säästva arengu näitajate aja- ja asjakohasust tegevuskava 2030 eesmärkide raames;
- teha põhjendatud ettepanekud Eesti säästva arengu näitajate nimekirja uuendamiseks;
- teha ettepanekud säästva arengu strateegia ja seire kohta.

Analüüsi käigus jõuti järeldustele, et globaalsed ja piirkondlikud arengutrendid on võrreldes 2005. aastaga märkimisväärselt muutunud - tekkinud on uusi ohte ja arutelusid. Teise analüüsiülesande tulemuste põhjal tuli välja vajadus uuendada senise strateegia kesksete struktuuriosade (globaalsed trendid, Eesti võimekus, eesmärkide kontseptuaalne sisu, soovitud sisu, eesmärkide saavutamise põhimehhanismid ja ohud) käsitlusi. Kolmanda ülesande raames analüüsiti tegevuskava indikaatoreid, mille tulemusena soovitati säästva arengu näitajate nimekirja põhjalikult uuendada. Säästev Eesti 21 strateegia tekstis on suur osa indikaatoritest sõnastatud mõõtmise ülesande seisukohast ebatäpselt, mis tähendab, et nende realistlikud mõõtmisvõimalused puuduvad. Analüüsi tulemusena tehti strateegia

uuendamiseks ettepanek lihtsustada selle teksti struktuuri ning siduda strateegia sisu tugevamalt poliitikakujundamise protsessidega (Eesti säästva arengu...).

2009. aastal algatati Eestis programm nimega „Keskkonnajuhtimise põhimõtete parem rakendamine avalikus sektoris“, mille eesmärgiks oli juurutada keskkonnajuhtimise põhimõtteid ja võtta kasutusele keskkonnajuhtimissüsteeme. Samuti sooviti programmiga kindlustada jätkusuutliku arengu printsiipide ja keskkonnahoidliku töökorralduse järjepidev ning süsteemne rakendamine. Keskkonnajuhtimissüsteemide kasutuselevõtmise ajendiks oli 2007. aastal Euroopa Komisjoni poolt kinnitatud inimressursi arendamise rakenduskava, mis soodustab liikumist teadmispõhise majanduse ja ühiskonna poole. Keskkonnajuhtimise programmi vajalikkust toodi välja sellega, et Eestis on avaliku sektori keskkonnajuhtimine erasektoriga võrreldes maha jäänud, mistõttu ei pöörata sageli tähelepanu, millist mõju avaldavad juhtimisotsused keskkonnale ja teistele valdkondadele. Keskkonnajuhtimise põhimõtete ja süsteemide juurutamist oli vajalik kiirendada järgmistel põhjustel (Programm „Keskkonnajuhtimise põhimõtete...“).

- Avalik sektor moodustab olulise osa riigi rahvamajandusest. Avaliku sektori investeeringud, hanked ja muu tegevus moodustavad suure osa riigis avaldatavast kogu keskkonnamõjust;
- Paljude avalike teenuste osutamise ja korralduse keskkonnahoidlikkus sõltub ainult või peamiselt avaliku sektori tegevusest;
- Avaliku sektori tegevuse korraldusel on otsustav moraalne mõju kogu ühiskonna väärtushinnangute ja tegevusnormide kujunemisel. Ühiskond, mille avalik sektor ei käitu säästvalt, ei saa olla keskkonda säästev.

Keskkonnajuhtimise põhimõtete juurutamiseks sooviti toetada projekte, mis edendavad põhimõtete ja juhtimissüsteemide kasutuselevõtmist. Programmi tegevused jaotati ettevalmistavasse faasi (uuringute läbiviimine, juhiste koostamine, koolituste ja ürituste korraldamine) ning intensiivse juurutamise faasi (koolituste ja seminaride korraldamine ning keskkonnajuhtimise juurutamise toetamine väljaspool Keskkonnaministeeriumi haldusala).

1.5. Keskkonnaarvestus aastatel 2010-2014

Pärast 1993. ja 2003. aastal väljastatud Integreeritud keskkonna- ja majandusarvestuse süsteemide koostamist jätkusid kestvad pingutused, et parandada senist süsteemi ning muuta seda täpsemaks ja kvaliteetsemaks. 2005. aastal lõi ÜRO statistikakomisjon keskkonnaarvestuse ekspertide komitee, et täiustada SEEA-2003 ja koostada uued statistikastandardid. Kogu tööprotsessi kajastati ka statistikakomisjoni veebilehel, et tagada täielik läbipaistvus ja saada tagasisidet ka huvigruppidele, kes ei olnud arendustööga otseselt seotud. 2012. aastal aktsepteeris ÜRO Integreeritud keskkonna- ja majandusarvestuse süsteemi raamistiku rahvusvahelise statistilise standardina ning kutsus kõiki riike keskkonnakontode loomisel tuginema sellele raamistikule. Peamised muudatused uue süsteemi juures on keskkonna ja majanduse seoste ulatuse mõõtmine, majandus- ja keskkonnastatistika lõimimine ning keskkonnaga kohandatud indikaatorite koostamine ja hindamine (System of Environmental-Economic...).

2012. aastal toimus Rio de Janeiro ÜRO jätkusuutliku arengu konverents Rio +20, mille tulemusena lepidi kokku edasiste tegevuste hulgas, et saavutada rahvusvaheline säästev areng. Muuhulgas töötati välja jätkusuutliku arengu eesmärgid, mille põhjal loodi 2015. aastal uus ülemaailmne tegevuskava (United Nations Conference...).

2014. aastal võeti vastu seitsmes keskkonnategevuste programm, mis juhib Euroopa keskkonnapoliitikat kuni 2020. aastani. Programmi raames on määratud kolm peamist eesmärki:

- Kaitsta, hoida ja kasvatada Euroopa Liidu looduskapitali;
- Muuta Euroopa Liit efektiivseks, rohelineks ja konkurentsivõimeliseks madala süsinikuga majanduseks;
- Kaitsta liidu elanikke keskkonnasurve ning tervise- ja heaoluriskide eest.

Eesmärke aitavad täita järgnevad mehhanismid:

- Tõhusam seaduste elluviimine;
- Asjakohasem informatsioon tänu teadmiste põhja arendamisele;
- Rohkem arukaid investeeringuid keskkonna- ja kliimapoliitikasse;
- Keskkonnanõuete täielik integreerimine teistesse poliitikatesse.

Eesmärkide täitmise tulemusena soovitakse muuta liikmesriigid jätkusuutlikumaks ja tegeleda efektiivsemalt rahvusvaheliste keskkonna- ja kliimaprobleemidega (Environment Action Programme...).

2015. aasta septembris võeti ÜRO Peaassambleel vastu ülemaailmne säästva arengu tegevuskava aastani 2030 – "Muudame maailma", kus lepiti kokku 17 jätkusuutliku arengu eesmärki, mille täitmisest võtavad osa kõik ÜRO liikmesriigid, kaasa arvatud Eesti (**United Nations Conference...**).

Kuigi keskkonna säilitamiseks ja säästva arengu soodustamiseks on eelnevatel aastakümnetel võetud vastu suurel hulgal seadusi ja poliitikaid, ei ole neist kasu, kui neid ei järgita ja täide ei viida. Plaanide ja eeskirjade mittetäitmisega kaasnevad omakorda keskkondlikud, majanduslikud ja sotsiaalsed kulud. 2016. aastal hakkas Euroopa Komisjon keskkonnaseaduste rakendamist kontrollima. Kontrolli tulemusena koostati aruanne, mis käsitles 28 liikmesriigi keskkonnapoliitikaid ja nende elluviimist ning milles toodi välja riikide peamised tugevused, võimalused ja nõrkused keskkonnaseaduste rakendamisel. Esitatud ülevaate kohaselt võib Euroopa Liidu majandus säästa tõhusama seaduste elluviimise abil kuni 50 miljardit eurot aastas. Lisaks toodi välja, et liidu saastepoliitika abil on 2020. aastaks võimalik luua kuni 400 000 uut töökohta ja teenida aastas tulu kuni 2,8 miljardi euro väärtuses (The Environmental Implementation ...).

Ajavahemikus 2010-2014 iseloomustab keskkonnaarvestuse arengut valdkonna ühtlustumine ja detailsemaks muutumine. Euroopa Liidus võeti vastu otsuseid, mis annavad keskkonnaseaduste rakendamisest ja keskkonnajuhtimise olukorrast parema ülevaate ning globaalsel tasandil viidi läbi tegevusi, mis kaasajastasid rahvusvahelisi eesmärke. Seeläbi muutus ka ettevõttesisene keskkonnaarvestus populaarsemaks ja kasvas avaliku ülduse teadlikkus valdkonnast.

2. UURING

Uuringus käsitletakse Nasdaq OMX Balti börsi 16.05.2017 seisuga kaheksa kõige aktiivsemalt kaubeldavate ettevõtete 2013., 2014., 2015. ja 2016. aasta majandusaasta aruandeid. Aruannete põhjal analüüsitakse, kas keskkonnaarvestuse aktuaalsuse kasv on mõjutanud ka Balti börsil tegutsevaid ettevõtteid. Vaadatakse, kuidas on nelja aasta jooksul muutunud sotsiaalse vastutuse, jätkusuutliku arengu, keskkonnaarvestuse ning keskkonnajuhtimisega seotud informatsiooni kajastamine. Uuringu eesmärgiks on leida seos Euroopas riiklikul tasandil ühtlustuva keskkonnapoliitika ja ettevõtete prioriteetide muutumise vahel.

Uuringus käsitletavat börsiettevõtteid:

1. Olympic Entertainment Group – 1993. aastal asutatud Olympic Entertainment Group AS ja selle tütarettevõtted tegelevad hasartmänguteenuste osutamisega Eestis, Lätis ja Leedus ning opereerib kasiinosid Slovakkias, Itaalias ja Maltal. Olympic Entertainment Group AS on kontserni põhivaldusühing, mille kaudu toimub kontserni tegevuse strateegiline juhtimine ja finantseerimine. Kohalike kasiinode tegevust juhivad tütarettevõtted. Kontserni aktsiad on lisaks Tallinna börsile noteeritud ka Varssavi Börsil. 31.03.2017 seisuga kuulus kontserni kokku 120 kasiinot ja 31 panustamispunkti ning kokku antakse seitsmes riigis tööd 3 023 töötajale (Olympic Entertainment Group).
2. Olainfarm – 1972. aastal asutatud Balti riikide juhtiv keemia- ja farmaatsiaettevõtte. Lisaks on ravimifirmal enamusosalus Läti toidulisandite ettevõttes Silvanols, omab apteegiketti, ökokosmeetikafirmat ja muid farmaatsiaettevõtteid. Olainfarm ekspordib tooteid enam kui 40 riiki, peamiselt Venemaale, Ukrainasse, Valgevenesse, Kasahstani, Hollandisse ja Ühendkuningriiki. Ekspordi osakaal on 85%. Olainfarm omab ISO sertifikaati juba alates 2007. aastast, kui täideti ISO14001:2004 nõuded. Ettevõttes töötab üle 1000 inimese (Olainfarm saņem sertifikātu) (About Olainfarm).
3. Silvano Fashion Group - on noteeritud Nasdaq OMX Tallinna börsil alates 1997. ja Varssavi börsil alates 2007. aastast. Ettevõtte arendab kuut naiste pesu, rannarõivaste ja

- meeste pesu kaubamärki. Brändide tooteid müüakse läbi hulgimüügi, frantsiiskaupluste ja oma jaemüügi kaupluste Milavitsa ja Lauma Lingerie jaekettides. Kokku on brändi kauplusi 680, neist 631 Milavitsa ja 49 Lauma Lingerie kauplust. AS Lauma Lingerie omab alates 2003. aastast ISO 14001:1996 sertifikaati. Frantsiisipoode on 594 ja enda opereeritavaid poode 86. Silvano Fashion Group müüb pesutooteid 23 eri riigis, peamiselt Venemaal, Valgevenes, Ukrainas ja Balti riikides. Ettevõtte annab tööd 2063 töötajale viies riigis (Silvano Fashion Group).
4. Apranga – Balti riikide juhtiv rõivakontsern, kuhu alla kuulub 22 tütarettevõtet, kes müüvad erinevate globaalsete rõivabrändide tooteid. Apranga Grupp on noteeritud Vilniuse börsil alates 1997. aastast, Tallinna börsil on ettevõtte alates 2005. aastast. Kontserni poed on jaotatud kuue erineva profiili järgi. Kokku antakse tööd 2111 inimesele 184 poes, mis asuvad kolmes riigis (Eesti, Läti ja Leedu) (Apranga Group).
 5. Energijos Skirstymo Operatorius – Leedu energiafirma, mis loodi 2016. aastal elektrifirma LESTO AB ja gaasifirma Lietuvos Dujos liitmisel. Baltimaade ühe suurima energiafirma peamised tegevusalad on elektri tootmine ja müük, naturaalgaasi tootmine ja müük, energiavõrgustiku korrashoid ja energiajaotuse turvalisuse ja stabiilsuse tagamine. Hetkel teenindab ettevõtte Leedus 1,6 miljonit klienti (About us).
 6. Tallinna Kaubamaja Grupp – 1960. aastast tegutsev ettevõtte, peamiseks tegevusaladeks on jae- ja hulgikaubandus. Grupi ettevõtted moodustavad enam kui kümnendiku kogu Eesti jaekaubandusest ning annavad tööd üle 4100 inimesele. Gruppi kuuluvad mitmed tuntud kaubamärgid ja selle lojaalsusprogramm Partnerkaart on üle 585 000 püsikliendiga suurim Eestis. Kaubamaja grupil on kokku 17 tütarettevõtet, mis tegutsevad Eestis, Lätis ja Leedus (Tallinna Kaubamaja Grupp).
 7. Tallink Grupp – 1989. aastal asutatud Läänemere põhjaregiooni juhtiv reisijateveoga tegelev laevafirma, kellele kuulub 16 alust. 2016. aasta keskmine töötajate arv oli 7163 inimest ning aastaga kasutas ettevõtte teenuseid enam kui 9 miljonit inimest. Praegu sõidavad Tallinki laevad Eesti, Soome, Rootsi ja Läti sadamatesse (AS Tallink Grupp).
 8. Šiaulių Bankas – 1992. aastal loodud ettevõtte, mis on tänapäeval üks suurimaid Leedu kapitalil põhinevaid panku. Hetkel pakutakse teenust 69 osakonnas 38 Leedu linnas. Kontserni kuuluvad 9 tütarettevõtet, sealhulgas investeerimispank Finasta AB,

liisingupank UAB Šiaulių banko lizingas ning kinnisvarale spetsialiseerunud pank UAB Minera. 2012. aasta seisuga annab ettevõtte tööd 481 inimesele (Šiaulių Bankas).

2.1. Olympic Entertainment Group

2013. aastal hakati valmistuma Hiltoni hotelli ehituseks, mis kerkis senise, samuti Olympic Entertainment Group-i valduses olnud Reval Park hotelli asemele ning kuhu planeeriti ehitada kontserni esinduskasiino. Majandusaasta aruandes on jätkusuutliku arenguga seotud valdkondi käsitletud vaid ettevõtte sotsiaalse vastutuse raportis. Sotsiaalse vastutuse peatükis tuuakse välja, et Olympic Entertainment Group-i sotsiaalne vastutus kajastub töötajate eest hoolitsemises ning heategevuse, spordi, kultuuri, laste tervise ja heaolu toetamises, mille eesmärk on parandada elukeskkonda. 2013. aastal toetati kultuuriüritusi, spordialasid ja teisi projekte või ühinguid Eestis, Lätis, Poolas, Slovakkias ja Valgevenes. Lisaks tuuakse sotsiaalse vastutuse raportis välja vastutustundliku mängimise põhimõtted, mida ettevõtte jälgib.

2014. ja 2015. aastal kajastatakse majandusaasta aruandes sarnaselt eelneva aastaga vaid ettevõtte sotsiaalset vastutust - peamiselt töötajate rahulolu tagamist ning ürituste ja projektide sponsoreerimist.

Ka 2016. aasta majandusaasta aruandes on ainuke jätkusuutlikku arengut käsitlev peatükk sotsiaalse vastutuse raport. Eelnevate aastatega võrreldes tuuakse välja, et ettevõtte töötab välja rahvusvahelist poliitikat, mis katab inimõiguseid, inimressursi juhtimist, korrupsiooni ning ettevõtte keskkondlikku ja sotsiaalset mõju. 2016. aastal valmis ka Hiltoni hotell. Majutusasutus järgib rahvusvahelist LightStay jätkusuutlikkuse mõõtmise süsteemi, mille eesmärk on mõõta ja analüüsida majutusasutuse keskkonnamõju. Selle tulemusena juhindub Olympic Entertainment Group hotelli igapäevategevustes ka keskkonnasõbralikkusest. Näiteks tehakse prügimajandamisel ja –sorteerimisel koostööd jäätmekäitluskeskusega, kasutatakse loodussõbralikke tooteid ning ostude sooritamisel eelistatakse kohalikke tootjaid.

2.2. Olainfarm

2013. aastal aruandes tuuakse välja, et Olainfarmi missiooni kohaselt on üks ettevõtte prioriteetidest keskkonnasäästlik tootmistegevus. Keskkonnakokkuvõttes on mainitud, et aruandlusperioodi jooksul toimus 30 keskkonnaauditit, mille tulemusena väljastati ettevõttele heade näitajate eest A-kategooria saastetaseme litsents. Litsents oli vajalik kasvavate tootmiskoguste tõttu. 2013. aasta jooksul koostati ka viies tööstusettevõtte hädaolukorra ennetamise plaan, mis esitati Läti keskkonnaametile. Samuti esitati avaldus süsihappegaasiemissioonide ostmiseks, et hakata nendega tulevikus kauplema. Majandusaasta aruandes on välja toodud ka sotsiaalse vastutuse tegevused, kus mainitakse, et ettevõtte väljastas üliõpilastele stipendiume ja toetas erinevaid üritusi ning projekte.

2014. aastal kajastatakse keskkonnaarvestusega seotud teemasid samas mahus nagu eelneval aastal. Keskkonnakokkuvõtte kohaselt teostati 2015. aastal 22 keskkonnaauditit ja 20 aine käsitlemiseks koostati ohutuseeskirjad. Muuhulgas töötati välja uued jäätmekäitlusprotseduuri. Uute toodete ja tehnoloogiate poolt tekitatud keskkonnoahtude maandamiseks loodi uued reeglistikud. Eelneva aastaga võrreldes toetas Olainfarm rohkem üritusi ja heategevusprojekte.

2015. aastal ei ole keskkonnateemade ja sotsiaalse vastutuse osas eelnevate aastatega võrreldes muutusi. Aruande kohaselt koostati pea 40 aine käsitlemiseks vastavad ohutuseeskirjad ning aasta jooksul viidi läbi enam kui 20 keskkonnaauditit. Lisaks hakati tegema ettevalmistusi uue reovee puhastusjaama disainimiseks, mille ehitusel kavatakse kasutada kõige keskkonnasõbralikumaid tehnoloogiaid.

2016. aasta peamised keskkonnategevused olid seotud reovee puhastusjaama arenduse ja puhastustehnoloogiate katsetamisega. Samuti alustati keskkonnasäästlike jahutustehnoloogiate testimist. Kontserni energiatõhususe tõstmiseks viidi läbi mitmeid auditeid. Üritusi ja muid projekte toetati eelnevate aastatega võrreldes samas mahus.

2.3. Silvano Fashion Group

2013. aasta majandusaasta aruandes kajastatakse muuhulgas ettevõttesisest ja –välist sotsiaalset ja ökoloogilist vastutust, kus tuuakse välja, et äristrateegiad peavad silmas ka

keskkondlike ja sotsiaalseid väärtusi. Ettevõttesisest vastutust iseloomustavad kontserni tegevused töötajate tervise ja arengu tagamiseks. Keskkonna kaitsmise eesmärgil tuuakse välja kuus põhitegevust:

- Riigisiseste ja rahvusvaheliste keskkonnakaitsenõuete järgimine;
- Maksimaalse materjali- ja energiasäästlikkusega tootmine;
- Võimalikult looduselise ja ressursisäästlike tehnoloogiate kasutamine;
- Ettevõtte töötajate keskkonnavaline harimine;
- Senise keskkonnajuhtimissüsteemi hindamine ja parandamine;
- Avalikkuse teavitamine juhul, kui võetakse kasutusele uusi keskkonnasäästlikke tööprotsesse.

Lisaks tuuakse välja järgnevad sotsiaalsed tegevused:

- Töökaitseaduste jälgimine ja järgimine;
- Töökeskkonnas tekkivate riskide hindamine ning turvalise keskkonna tagamine;
- Pidev töötingimuste kvaliteedi parandamine;
- Tööülesannetest tulenevate haiguste ennetamine pakkudes vastavat meditsiinilist tuge;
- Uute ja kaasaegsete vahendite kasutamine;
- Täiendkoolituse ja -õppe toetamine, et tagada töötajate rahulolu;
- Töötajate isikliku arengut toetavate tegevuste läbiviimine.

2014. aastal puudusid majandusaasta aruandest sotsiaalse ja keskkondliku vastutuse raportid. Puudub põhjendus või selgitus, miks ei lisatud aruandesse nimetatud raporteid.

2015. aastal puudutas majandusaasta aruanne taaskord ka sotsiaalset vastutust ja säästvat arengut, kuid raporti sisu on identne 2013. aastal esitatud informatsiooniga.

2016. aasta sotsiaalse ja keskkonnaraporti sisu sarnaneb eelnevate aastatega – ainuke erinevus seisneb selles, et põgus ülevaade antakse kahele ettevõttele eelnevatel aastatel väljastatud ISO sertifikaatidest.

2.4. Apranga Group

2013. aasta aruande üks peatükk käsitleb keskkonnakaitset, kus tuuakse välja, et kontsernis on kasutusel kaasaegseimad tehnoloogiad, mis vastavad keskkonnanõuetele. Lisaks on mainitud, et keskkonnamõju vähendamiseks kasutab ettevõtte võimalusel paberpakendeid ning veekasutus vähenes võrreldes eelneva aastaga 5% võrra. Elektri- ja küttekulud kasvasid proportsiooniliselt poepindade kasutuselevõtuga.

2014. aastal on keskkonnategevuste peatükis on välja toodud, et aastaga vähenes Apranga Group-i kütetarbimine 2% ning energiatarbimine kasvas 3%, samas kui poodide pindala suurenes 5% võrra.

2015. aasta majandusaasta aruanne käsitleb keskkonnajuhtimist ja –arvestust samal määral nagu eelnevatel aastatel. Soojusenergia kasutus vähenes 12% võrra, elektri kasutus kasvas 6% ja vee kasutamine vähenes 18%. Poodide kogupindala suurenes samal ajal 7% võrra.

Kontserni 2016. aasta keskkonnaraporti kohaselt kasvas energia- ja veetarbimine proportsionaalselt poepindalaga.

2.5. Energijos Skirstymo Operatorius

Põhjusel, et Energijos Skirstymo Operatorius (ESO) loodi 2016. aasta alguses kahe Leedu energiaettevõtte liitmisel, on ettevõttel ette näidata vaid kaks majandusaasta aruannet. 2015. aastal tuuakse välja ettevõtte sotsiaalse vastutuse põhivaldkonnad, milleks on keskkonnakaitse, suhted töötajate ja avalikkusega ning tegevus turul. 2015. aasta märtsis toimus audit, mis hindas ESO-s kasutusele võetud ISO 14001 keskkonnajuhtimissüsteemi. Pärast puuduste kõrvaldamist väljastati sertifikaat, mis kestab 2018. aasta aprillini. Muuhulgas kinnitas ettevõtte oma keskkonnakaitsepoliitika eesmärgiga vähendada tegevusest tulenevat keskkonnamõju ning koostati iga-aastane keskkonnakaitse-eesmärkide loetelu. Lisaks toimusid 2015. aastal koolitused, mis tutvustasid töötajatele säästva arengu põhimõtteid ja viidi läbi uuring, mis analüüsis erinevate kütuseliikide mõju õhusaastele.

2016. aasta aruanne käsitles ettevõtte sotsiaalset vastutust, sealhulgas keskkonnakaitset, loodusressursside säästmist, avalikkuse teavitamist jm. Raportis toodi välja,

et ESO osaleb Euroopa Liidu kliimamuutuse programmis, mille kolm põhilist tegevust on energiasäästlike vahendite kasutamine, kasvuhoonegaaside vähendamine ja kogukonna kaasamine energiasäästliku ühiskonna loomisel. Selle tulemusena on aruandes keskkonnategevustena välja toodud säästliku tehnoloogia kasutamine ja riikliku haridusprogrammi korraldamine.

2.6. Tallinna Kaubamaja Grupp

2013. aasta majandusaasta aruanne peatub sotsiaalsel vastutusel, kus käsitletakse erinevate ürituste ja projektide toetamist.

2014. aastal kajastatati sotsiaalset vastutust samas mahus. Raportis tuuakse välja, et Kaubamaja sai vastutustundliku ettevõtte indeksi järjestuses kolmanda koha. Indeks hindab ettevõtte majanduslikku, sotsiaalset ja keskkondlikku vastutustundlikkust.

Võrreldes eelnevate aastate aruannetega käsitleti 2015. aastal ka ettevõtte vastutusalasid, kus toodi välja säästev ressursside kasutus ja keskkonnakaitse. Lisaks toetab Kaubamaja Grupp organisatsioone, kes tegelevad avaliku keskkonnaalase teavitustööga, küll aga ei tooda aruandes välja konkreetsemaid tegevusi või plaane. Ka senine sotsiaalse vastutuse peatükk täienes vähesel määral.

2016. aastaga täienes aruande sotsiaalse vastutuse ja keskkonnakaitse raport veelgi. Keskkonnateadlikkus on üks ettevõtte viiest põhiväärtusest ja koostamisel on kontsernisisene eetikakoodeks, mille eesmärk on juurutada säästvat ja vastutustundlikku mõtteviisi. Lisaks on aruandes eraldi peatükk, mis keskendub vaid loodusele. Selles osas tuuakse välja, et äritegevuses on võetud kasutusele energiasäästmismeetodeid ning senisest aktiivsemalt tegeletakse prügikoguste vähendamise ja prügisorteerimisega, võimalusel kasutatakse taaskasutatavaid pakendeid. Kõiki töötajaid kaasatakse keskkonnapoliitika põhimõtete elluviimisel ja regulaarselt hinnatakse kontserni keskkonnamõju. Viimasest majandusaasta aruandest on näha, et Kaubamaja Grupp tunneb enda rolli inimeste hoiakute kujundajana, mistõttu võetakse võrreldes varasemate aastatega rohkem vastutust ja propageeritakse keskkonnasäästlikkust ning jätkusuutlikku arengut.

2.7. Tallink Grupp

Tallink Grupi 2013. aasta aruandes tuuakse ühe konkurentsieelisenena välja kasutuselolevad keskkonnastandardid. ISO 14001 ja teiste juhtimissüsteemide kasutamise soovitakse vältida majandustegevusest tingitud keskkonnakahju ja muid negatiivseid mõjusid. Muuhulgas viiakse läbi töötajate keskkonnavalaseid koolitusi. Lisaks ISO tunnustusele tuuakse välja, et kontsernil on kehtivad MARPOL reostuse, prügi-, õli- ja õhusaaste ennetamise sertifikaadid. Tallinki põhimõte on, et majanduslik edu on võimalik ainult läbi vastutustundliku ja jätkusuutliku arengu ning selle soodustamiseks toetatakse erinevaid sotsiaalse ja keskkondliku väärtusega projekte. Juba alates 2006. aastast esitab Tallink igal aastal majandusaasta aruandest eraldiseisva keskkondliku ja sotsiaalse vastutuse raporti, mis annab detailsema ülevaate aruandlusperioodil keskkonnavarvestuse ja sotsiaalse vastutusega seotud tegevuste läbiviimisest. 2014. aasta aruandes ei ole olulisi muutusi võrreldes eelneva aastaga.

2015. aasta aruandes tuuakse välja, et laevades võeti kasutusele keskkonnasäästlikum madala väävlisisaldusega kütus. Protsessile aitasid kaasa globaalselt madalad energiahinnad, tänu millele ei toimunud olulist kütusekulu kasvu.

2016. aasta majandusaasta aruandes ei kajastatud muudatusi ettevõtte keskkonnapoliitikas.

2.8. Šiaulių Bankas

Ettevõtte 2013. aasta aruandes tuuakse välja, et Šiaulių Bankas (SB) sai ÜRO arenguprogrammi üritusel tunnustuse vastutustundlike äripõhimõtete edendamise eest, mille all peetakse silmas aktiivset ettevõttesisest sotsiaalset tegevust. Keskkonnajuhtimisest majandusaasta aruandes ülevaade puudub. SB ühines 2008. aastal ÜRO globaalse kompaktiga, et kohandada ettevõtte tegevust vastavalt selle eesmärkidele.

2014. aastal jätkas ettevõtte tegevust töötajate arengu valdkonnas ning lisaks on mainitud, et alates 1999. aastast panustab pank kortermajade renoveerimise projekti, mille eesmärk on uuendada vananenud elamuid ja seeläbi vähendada korterite energiatarbimist.

2015. aasta aruandesse on võrreldes eelnevate aastatega lisatud peatükk, mis käsitleb keskkonnakaitset. Seal tuuakse välja, et 2015. Aastal võeti ettevõttes kasutusele elektrooniline dokumendihaldussüsteem ja arendati elektroonilisi teenuseid, et vähendada paberikasutust. Lisaks algatati uus ettevõttesisene traditsioon - jõuluperioodil osteti SB kontoritesse potikuused, mis istutatakse pärast aastavahetust metsadesse.

Ka 2016. aastal on majandusaasta aruandes täiendusi. Detailsemalt on välja toodud kortermajade renoveerimisprojekti toetuste mahud ning lisaks sellele pakutakse ülevaadet ettevõtte paberikasutuse mahtudest aastatel 2013-2016. Statistika kohaselt on nelja aastaga langenud paberikasutus 80,2 tonnilt 42,7 tonnile. Muuhulgas tuuakse välja ettevõtte auto- ja kütusekasutuse statistika 2016. aastal. Negatiivse keskkonnamõju vähendamiseks algatati koostöös panga klientidega metsaistutuskampania, mille raames istutati ligi 10 000 puud üle riigi.

3. TULEMUSTE ANALÜÜS JA JÄRELDUSED

Bakalaureusetöös käsitletud ettevõtete hulgast tegid ajavahemikus 2013-2016 suurima arengu Tallinna Kaubamaja Grupp, Šiaulių Bankas ja Energijos Skirstymo Operatorius. Tallinna Kaubamaja Grupi majandusaasta aruandeid analüüsid on näha drastilist arengut keskkonnajuhtimise kajastamisel. Kui 2013. aastal mainiti vaid ühes peatükis toetatavaid üritusi, siis kolm aastat hiljem on keskkonna osakaal aruandes märkimisväärselt kasvanud. Ettevõtte on vahepealse ajaga töötanud välja keskkonnapoliitika ja lisaks kontsernisisesele keskkonnajuhtimisele toetatakse teemakohast teavitustööd ka avalikus ruumis.

Kuigi pankade tegevust ei seostata tihtipeale otsese keskkonnakahju tekitamisega, on viimaste majandusaastate aruannete põhjal näha, et Šiaulių Bankas on tuvastanud suurima keskkonnamõjuga ettevõttesisesed tegevused, mille mahtu oleks võimalik vähendada. 2013. ja 2014. aasta aruannetes ei peatuta keskkonnajuhtimisel, küll aga näitab ettevõtte aktiivsust ÜRO globaalses kompakts osalemine ja sotsiaalsete tegevuste läbiviimine. Arvestades viimase kahe aasta arenguid keskkonnajuhtimise kajastamisel ja ettevõtte tegevust ÜRO projektides, on loogiline eeldada senise protsessi jätkumist.

ESO omab alates 2015. aastast ISO 14001 sertifikaati ja panustab aktiivselt keskkonnamõju vähendamisse ning avaliku teadlikkuse kasvu. Energijos Skirstymo Operatorius on ainus ettevõtte, kes on majandusaasta aruandes maininud Euroopa Liidu kliimaprogrammides osalemist. Tänu ISO keskkonnajuhtimissüsteemist ja Euroopa Liidu programmist tulenevatele nõuetele on oodata ettevõtte jätkuvat panust keskkonnaarvestuse arengusse Balti riikides.

Teatud määral on arenenud ka Olympic Entertainment Group. Olympic Entertainment Group AS-i puhul on tegemist ettevõttega, mille põhitegevusel (kasiinode haldamisel) ei nähta otsesest seost bakalaureusetöö keskpunktis olevate probleemidega. 2013.-2015. aastani käsitletakse säästvat arengut üsna pealiskaudselt, kuid tänu Hiltoni frantsiisi ostmisega kaasnenud nõuetele on 2016. aasta majandusaasta aruande sotsiaalse vastutuse raport põhjalikum. Kuna viimases aruandes toodi välja, et koostamisel on kontserni ühtne poliitika, mis katab ka keskkondlikke ja sotsiaalseid aspekte, pööratakse järgnevatel aastatel

jätakuusutlikule arengule ilmselt rohkem tähelepanu, aga kuna hetkel ei ole teada keskkonnapoliitika põhimõtted ja rakendusmeetmed, ei saa selle mõju täpsemalt hinnata.

Aruannete põhjal ei olnud märgata olulisi arenguid Olainfarmi, Silvano Fashion Group-i, Apranga Group-i ja Tallink Grupi keskkonnaarvestuse ja säästva arengu põhimõtetes. Olainfarm on pea poole sajandi pikkuse tootmiskogemusega farmaatsiaettevõtte, kellel on väga hea ülevaade ja arusaam keskkonnajuhtimisest ja jätkusuutlikust arengust. Majandusaasta aruannetes peatuti keskkonnateemadel lühidalt, kuid arvestades seda, et kontsern sai esimese ISO:14001 sertifikaadi juba 2007. aastal, võib järeldada, et keskkonnajuhtimise näol on tegemist vana ja tuttava valdkonnaga. Seetõttu ei ole peetud vajalikuks nimetatud teemal pikemalt peatuda ja nelja viimase aasta aruandeid analüüsid ei paista silma suuremaid arenguid.

Silvano Fashion Group-il on kokkupuude ISO nõudekogumitega juba 1996. aastast, kui Valgevene tüdrettevõttele väljastati ISO 9001 kvaliteedijuhtimise sertifikaat. Uuritud majandusaasta aruannetes (erandiks on 2014. aasta aruanne) esitatakse lugejale ülevaade peamistest keskkonna- ja sotsiaaltegevustest, kuid alates 2013. aastast nende teemade kajastamisel olulisi muudatusi tehtud ei ole.

Ajavahemikus 2013-2016 ei toimunud Apranga Groupi majandusaasta aruannetes muutusi seoses sotsiaalse arengu ja keskkonnaarvestuse kajastamisega. Esitatakse vaid informatsiooni kontserni energia- ja veetarbimise kohta.

Tallink Grupil on pikaajaline kogemus keskkonnajuhtimise valdkonnas, mida iseloomustab ISO 14001:2004 sertifikaadi olemasolu ja iga-aastaste keskkondliku ja sotsiaalse vastutuse raportide koostamine. Keskkonnaprobleemide ennetamisel on oluline osa ettevõtte aluspõhimõtetes, kuid viimase nelja majandusaasta aruande põhjal ei ole olulisi muudatusi ellu viidud. Kui Tallink soovib tugevdada oma mainet säästvat arengut propageeriva ettevõttena ja täita tulemuslikult ka kõige hilisema Euroopa Liidu keskkonnategevuste programmi nõudeid, tuleks uuendada ISO keskkonnajuhtimise sertifikaati.

Kõigi ettevõtete aruandeid analüüsid saab peamise trendina välja tuua keskkonnaarvestuse osakaalu kasvu. Ühegi firma puhul ei olnud märgata valdkonna tähtsuse vähenemist – iga ettevõtte üritas mingil määral juhtida tähelepanu enda pingutustele keskkonnamõju vähendamisel. Autori arvates võib majandusaasta aruannete põhjal järeldada, et Euroopa Liidu, ÜRO ja teiste rahvusvaheliste organisatsioonide pingutused kliima- ja

keskkonnaprobleemide teadvustamisel on vilja kandnud. Kõigi kaheksa kontserni puhul on märgata, et ettevõtted mõistavad tekitatud keskkonnakahju ja saavad aru selle mõjust. Autori hinnangul võib Leedu kontsernide näitel ennustada, et tulevikus hakkavad firmad osalema senisest rohkem ÜRO ja Euroopa Liidu ühisprojektides.

Edasised arengud autori arvates ettevõtete lõikes on järgnevad: Olympic Entertainment Group teeb pärast keskkonnapoliitika väljatöötamist märkimisväärseid muudatusi keskkonnajuhtimise kajastamisel. Senisest detailsemalt tuuakse välja ettevõtte tegevusi säästva arengu saavutamiseks ja keskkonnamõjudega arvestamine saab üheks kontserni põhimõtteks.

Tallink Grupp, Olainfarm ja Silvano Fashion Group ettevõtte sisulises keskkonna- ja sotsiaaltegevuses suuremaid muudatusi ei tee, aga majandusaasta aruannetes hakatakse tegevusi detailsemalt välja tooma, kuna keskkonnakaitse ja sotsiaalne vastutus muutuvad avalikus ruumis populaarsemaks ning ettevõtted, kes sellele enam rõhku pööravad, saavad oma tegevusi ja põhimõtteid kasutada turundustegevustes. Näitena võib tuua järgnevad ettevõtted: Tallinna Kaubamaja Grupp, Šiaulių Bankas ja Energijos Skirstymo Operatorius, kes jätkavad kiiret keskkonnajuhtimise alast arengut ja panustavad edaspidi veel rohkem ühiskondlikesse tegevustesse, mis aitavad kaasa keskkonnasõbraliku ja hooliva ettevõtte maine kujundamisele.

Apranga Grupi keskkonnaaruandlus on kaheksast ettevõttest kõige nõrgem – keskkonnategevuste loetelu ja kirjeldus oli minimaalne ning majandusaasta aruannetest ei nähtunud, et tulevikus võiks oodata olulisi muudatusi.

KOKKUVÕTE

Keskkonnaarvestus on raamatupidamise haru, mis hõlmab tegevusi, meetmeid ja süsteeme, mis registreerivad, analüüsivad ja avalikustavad määratletud majandussüsteemi keskkonnaprobleeme või keskkonnategevuse majanduslikku mõju. Bakalaureusetöös käsitletakse keskkonnaarvestuse teket, ulatuse kasvu ning keskkonnaarvestuse ja keskkonnajuhtimise arengut.

Bakalaureusetöö eesmärk on Nasdaq OMX Balti börsi kaheksa aktiivseima ettevõtte 2013.-2016. aasta majandusaasta aruannete näitel selgitada välja keskkonnaarvestuse ja keskkonnaaruandluse arengud. Eesmärgi täitmiseks töötati läbi tähtsaimate konverentside ja kohtumistega seotud dokumente, tutvuti kasutusel olevate arengukavade, süsteemide ja standarditega ning kaheksa börsiettevõtte inglisekeelsete majandusaasta aruannetega. Töö jaoks püstitati järgnevad uurimisküsimused:

- Millised on olulisemad keskkonnaarvestuse arengut mõjutanud konverentsid ja projektid Euroopa Liidus jaoks?
- Millised kokkulepped, seadused ja süsteemid reguleerivad valdkonda Euroopas?
- Kas rahvusvaheline keskkonnapoliitika on mõjutanud börsiettevõtete aruandlust?

Bakalaureusetöö eesmärk sai täidetud, kuna selgitati välja enim keskkonnaarvestuse arengut mõjutanud tegevused, mille peamiseks ajendiks on olnud kliimamuutus, keskkonnaprobleemid (saaste, terviseprobleemid jm), sotsiaalne vastutus ja soov tagada jätkusuutlik areng kogu maailmas. Probleemide lahendamiseks ja eesmärkide täitmiseks koostatud rahvusvahelisi tegevuskavasid, mille läbiv siht on ühildada omavahel keskkonna, majanduse ja ühiskonna tasakaalustatud areng.

Keskkonnapoliitika, sealhulgas erinevad ÜRO kokkulepped ja Euroopa Liidu keskkonnategevuste programm, on avaldanud märgatavat mõju ka börsiettevõtete aruandlusele. Nelja-aastase perioodi jooksul on kaheksast ettevõttest neli viinud ellu olulisi

muudatusi keskkonnajuhtimise ja keskkonnaarvestuse kajastamisel. Mitmed kontsernid on tuvastanud peamised keskkonnakahju tekitavad tegevused ning negatiivse mõju vältimiseks vähendatakse tegevuste mahtu või üritatakse seda tasakaalustada keskkonnale positiivset mõju avaldavate projektide ja ürituste korraldamise või toetamisega. Kolme ettevõtte majandusaasta aruannetes ei ole keskkonnateemade kajastamisel erilisi muutusi toimunud, aga kuna ettevõtete varasem tegevus näitab, et ollakse keskkonnajuhtimisega kursis, ei ole põhjus mitte väheses tegevuses, vaid selles, et ettevõtted ei pea oluliseks oma keskkonnategevusi pikemalt kirjeldada. Autori eeldus on, et tulevikus see muutub ja edaspidi läheb keskkonnaaruandlus senisest detailsemaks ning mitmed ettevõtted ühinevad rahvusvaheliste programmidega, mille eesmärgiks on kliima- ja keskkonnaprobleemide ennetamine ja säästva arengu tagamine.

SUMMARY

THE DEVELOPMENT OF ENVIRONMENTAL ACCOUNTING AND REPORTING ON THE EXAMPLE OF NASDAQ OMX BALTIC COMPANIES

The main reason for environmental discussions in Europe is to integrate environmental, economic and social development. Many international meetings, such as the Rio de Janeiro Earth Summit, have been held for this purpose. Basic principles and directions for development were agreed upon in Rio, with a view to achieve sustainable development.

The popularity of environmental accounting and management has increased thanks to several programs and action plans that focus on implementing environmental management systems and principles in all institutions. International efforts are aided by increasing public knowledge and continuous environmental problems, which motivate companies to reduce their carbon footprint.

The author established following research questions:

- What are the most important conferences and projects that have influenced environmental accounting in the European Union?
- What agreements, laws and systems regulate the field in Europe?
- Have international environmental policies influenced environmental reporting among stock companies?

The purpose of this paper is to find out the developments of environmental accounting and environmental reporting by examining the eight most active companies in Nasdaq OMX Baltic market. The companies studied were Olympic Entertainment Group, Olainfarm, Silvano Fashion Group, Apranga Group, Energijos Skirstymo Operatorius, Tallinna Kaubamaja Group, Tallink Group and Šiaulių Bankas. In order to answer the research questions the author worked with documents related to the main events and conferences in the field, examined current development plans, management systems, standards and English

versions of eight stock companies' annual reports. To offer a better overview of the field, the author identified the main components of environmental accounting to analyze their evolution. The main influences of environmental accounting are climate change, environmental and social issues along with desire to ensure sustainable development. In order to counter the issues, countries have agreed upon strategies which aim to combine environmental, economic and social development. The underlying message of leading world organizations is that our daily actions and decisions affect the environment greatly. The analysis of stock companies showed that the development of international environmental programmes and action plans has also had an effect on environmental reporting across the Baltics. Only quantitative methods were used in compiling this paper. Mostly articles from databases and documents of the European Commission were used due to scarcity of Estonian literature.

The first chapter describes the definition and nature of environmental accounting. In order to describe the field better, main developments have been presented since the inception of environmental accounting. It also gives an overview of the action plan agreed at the Rio de Janeiro Earth Summit describes the main environmental management systems used in Europe, such as ISO14001 and EMAS. Furthermore, the first chapter includes some events that have affected European environmental politics and an overview of environmental accounting in Estonia – it offers an overview of development goals and strategies used, of which the most important is Sustainable Estonia 21.

The second chapter describes the principles and goals of the conducted analysis along with a short description of the eight companies. In addition this chapter examines the companies' annual reports from 2013 to 2016 and presents the main activities and developments regarding environmental accounting and environmental management.

The third chapter includes a resulting overview of the analysis and brings forth companies which have made the most and least progress during the period. Furthermore, the chapter includes reasons and deductions regarding the changes over the last years and offers possible developments for the future.

VIIDATUD ALLIKAD

About the UN Global Compact [WWW]

(<https://www.unglobalcompact.org/about>) (20.05.2017)

Apranga Group [WWW]

(<http://aprangagroup.lt/en>) (20.05.2017)

Bartelmus, P. (15.08.2013). Environmental–Economic Accounting: Progress and Digression in the SEEA Revisions. – *The Review of Income and Wealth*, 2014, Vol. 60 Issue 4, pp 887-904. 17p.

Byington, J.R., Campbell, S. (1998). ISO14000: Environmental Auditing for the Manufacturing Sector. – *Journal of Corporate Accounting & Finance*, 2006, Vol. 9 Issue 3, pp 107-118. 12p.

Declaration of the United Nations Conference on the Human Environment (1972).

(<http://www.un-documents.net/unchedec.htm>) (13.05.2017)

Eesti säästva arengu riikliku strateegia "Säästev Eesti 21" heakskiitmine (15.09.2005)

(<https://www.riigiteataja.ee/akt/940717>) (13.05.2017)

Energijos Skirstymo Operatorius [WWW]

(<http://www.eso.lt/en/home.html>) (20.05.2017)

Environment Action Programme to 2020 [WWW]

(<http://ec.europa.eu/environment/action-programme/index.htm>) (13.05.2017)

Hecht, J. (15.05.2007). National Environmental Accounting: A Practical Introduction. –

International Review of Environmental and Resource Economics, 2007, Vol. 1 Issue 1, pp 3-66. 64p. (<http://www.nowpublishers.com/article/Details/IRERE-0001>) (13.05.2017)

Hey, C. EU Environmental Policies: A short history of the policy strategies.

(<http://www.eeb.org/publication/chapter-3.pdf>) (13.05.2017)

ISO14000 – Environmental Management [WWW]

(<http://www.iso.org/iso/home/standards/management-standards/iso14000.htm>) (13.05.2017)

Kivi, K. (09.06.2015). Keskkonnaarvestus ja selle rakendamisest tulenev lisandväärtus.

(<https://digi.lib.ttu.ee/i/?3205>) (13.05.2017)

- Klauson, M. (08.06.2015). Keskkonnaarvestus ja –aruandlus.
(<http://digi.lib.ttu.ee/i/?3303>) (13.05.2017)
- Millised on ELi säästva arengu põhimõtted? [WWW]
(http://elik.nlib.ee/k-v-andmebaas/page/12/?kv_id=1081&show_all=1) (13.05.2017)
- OECD glossary of statistical terms [WWW]
(<https://stats.oecd.org/glossary/detail.asp?ID=2995>) (13.05.2017)
- Ohliger, T. (03.2017). Environment policy: general principles and basic framework.
(http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/en/displayFtu.html?ftuId=FTU_5.4.1.html) (13.05.2017)
- Olainfarm [WWW]
(<http://olainfarm.lv/>) (20.05.2017)
- “Olainfarm” saņem sertifikātu atbilstoši ISO 14001 prasībām [WWW]
(http://www.tvnet.lv/zala_zeme/zala_dzive/174733-olainfarm_sanem_sertifikatu_atbilstosi_iso_14001_prasibam) (20.05.2017)
- Olympic Entertainment Group [WWW]
(<http://www.olympic-casino.com/>) (20.05.2017)
- Our Mission [WWW]
(<http://www.iisd.org/about/about-iisd>) (13.05.2017)
- Overview [WWW]
(<http://ec.europa.eu/eurostat/about/overview>) (13.05.2017)
- Programm „Keskkonnajuhtimise põhimõtete parem rakendamine avalikus sektoris” [WWW]
(http://www.envir.ee/sites/default/files/kem_programm_kinnitatud.pdf) (13.05.2017)
- Report of the World Commission on Environment and Development: Our Common Future (1987)
(<http://www.un-documents.net/our-common-future.pdf>) (13.05.2017)
- Reports & Statistics [WWW]
(<http://ec.europa.eu/environment/emas/register/reports/reports.do>) (13.05.2017)
- Roheline majandus. Mis, milleks ja kuidas? (2010) [WWW]
(<https://www.innove.ee/UserFiles/Kutseharidus/Tr%C3%BCkised/Roheline+majandus.+Mis,+milleks+ja+kuidas.pdf>) (13.05.2017)
- Sepp, V., Kuldna, P., Trumm, A., Ainsaar, M., Seppel, K., Espenberg, S., Jüssi, M., Moora, H., Poltimäe, H., Varblane, U. (11.2016). Eesti säästva arengu strateegia „Säästev Eesti 21“ aja- ja asjakohasuse analüüs.
(<https://riigikantselei.ee/sites/default/files/content->

editors/Failid/SA_eesti/se21_sd_asjakohasuse_analuus_luhikokkuvote_toimetatud_30.november_2016.pdf) (13.05.2017)

Silvano Fashion Group [WWW]

(<https://www.silvanofashion.com/>) (20.05.2017)

Sustainable Development [WWW]

(<http://www.iisd.org/topic/sustainable-development>) (13.05.2017)

System of Environmental-Economic Accounting 2012 Central Framework [WWW]

(https://unstats.un.org/unsd/envaccounting/seeaRev/SEEA_CF_Final_en.pdf) (13.05.2017)

System of National Accounts (SNA) [WWW]

(<http://unstats.un.org/unsd/nationalaccount/sna.asp>) (13.05.2017)

Šiaulių Bankas [WWW]

(<https://www.sb.lt/en/>) (20.05.2017)

Tallink Grupp [WWW]

(<https://www.tallink.com/about>) (20.05.2017)

Tallinna Kaubamaja Grupp [WWW]

(<http://www.tkmgroup.ee/en>) (20.05.2017)

The Environmental Implementation Review [WWW]

(http://ec.europa.eu/environment/eir/index_en.htm) (13.05.2017)

United Nations Conference on Environment & Development Rio de Janeiro, Brazil, 3 to 14 June 1992 AGENDA 21 [WWW]

(<https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/Agenda21.pdf>) (13.05.2017)

United Nations Conference on Sustainable Development, Rio+20 [WWW]

(<https://sustainabledevelopment.un.org/rio20.html>) (13.05.2017)

What is EMAS? [WWW]

(http://ec.europa.eu/environment/emas/index_en.htm) (13.05.2017)

What Is ISO 14001:2015? – Environmental Management Systems Standard [WWW]

(<http://asq.org/learn-about-quality/learn-about-standards/iso-14001/>) (13.05.2017)

What is the ISO14000 Standards Series? [WWW]

(<http://asq.org/learn-about-quality/iso-14000/>) (13.05.2017)

LISAD

Lisa 1. 1972. aasta ÜRO keskkonnakonverentsi põhimõtted.

- 1) inimõigusi tuleb kinnistada ning rassilist eraldamist ja kolonialismi hukka mõista;
- 2) loodusressursse peab kaitsma;
- 3) tuleb säilitada Maa võimet luua taastuvaid loodusvarasid;
- 4) metsloomi peab kaitsma;
- 5) taastumatuid loodusvarasid peab jagama, mitte täielikult ammendama;
- 6) saastetase ei tohi ületada looduse suutlikkust saastet neutraliseerida;
- 7) ookeanisaaste teket tuleb vältida;
- 8) keskkonna parandamiseks on vaja ühtset arengut;
- 9) eelneva eesmärgi täitmiseks peab arengumaid aitama;
- 10) arengumaad vajavad keskkonnakorralduseks mõistlikke ekspordihindu;
- 11) keskkonnapoliitika ei tohi takistada arengut;
- 12) arengumaad vajavad raha, et kaitsta keskkonda;
- 13) integreeritud arenguplaneerimine on vajalik;
- 14) ratsionaalne planeerimine peaks lahendama keskkonna ja arengu vahelised konfliktid;
- 15) inimasustust tuleb planeerida, et vähendada keskkonnaprobleeme;
- 16) valitsused peavad paika panema rahvastikupoliitika;
- 17) riiklikud institutsioonid peavad looma loodusressursside arengukava;
- 18) teadust ja tehnoloogiat tuleb kasutada keskkonna parandamiseks;
- 19) keskkonnaharidus on vajalik;
- 20) keskkonnauuringute läbiviimist tuleb julgustada, eriti arengumaades;
- 21) riigid võivad kasutada ressursse vastavalt oma soovile, aga ei tohi selle käigus ohustada teisi;
- 22) ohustatud riikidele tuleb maksta kompensatsiooni;
- 23) iga riik peab looma oma keskkonnastandardid;
- 24) rahvusvaheliste probleemide korral tuleb teha koostööd;
- 25) rahvusvahelised organisatsioonid peaksid aitama keskkonda parandada;
- 26) massihävitusrelvad tuleb likvideerida.